

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи,
проведення практичних занять
і виконання контрольної роботи

з курсу

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

*(для студентів заочної форми навчання освітньо – кваліфікаційного рівня
навчання «бакалавр» галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво і слухачів
другої вищої освіти спеціальностей 7.03050401 – Економіка підприємства
(за видами економічної діяльності) і 7.03050901 – Облік і аудит)*

Харків
ХНАМГ
2012

Методичні вказівки для самостійної роботи, проведення практичних занять і виконання контрольної роботи з курсу «Міжнародна економіка» (для студентів заочної форми навчання освітньо – кваліфікаційного рівня навчання «бакалавр» галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво і слухачів другої вищої освіти спеціальностей 7.03050401 – Економіка підприємства (за видами економічної діяльності) і 7.03050901 – Облік і аудит) / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Т. А. Пушкар. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 84 с.

Укладач: канд. екон. наук, доц. Т. А. Пушкар

Рецензент: канд. екон. наук, доц. О. А. Шуба, Харківський національний університет ім. В. Каразіна, кафедра міжнародної економіки

Затверджено на засіданні кафедри економіки підприємств міського господарства, протокол № 1 від 30.09.2011 р.

© Т. А. Пушкар, ХНАМГ, 2012

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Методичні рекомендації для самостійної роботи.....	5
ЗМ 1.1. Теоретичні основи міжнародної економіки.....	5
Тема 1. Інтернаціоналізація економічного розвитку.....	5
Тема 2. Середовище міжнародної економічної діяльності.....	8
З.М 1.2 Форми міжнародного співробітництва.....	10
Тема 3. Міжнародна торгівля.....	10
Тема 4. Міжнародні інвестиції.....	13
Тема 5. Міжнародний кредит.....	16
Тема 6. Міжнародна трудова міграція.....	19
З.М 1.3 Міжнародна економічна система, її складові елементи та тенденції розвитку.....	21
Тема 7. Світовий валютний ринок.....	21
Тема 8. Світова валютна система.....	23
Тема 9. Міжнародні розрахунки та платіжний баланс.....	26
Тема 10. Міжнародна економічна інтеграція.....	28
Тема 11. Глобалізація й економічний розвиток.....	31
Тема 12. Міжнародна економічна політика України.....	34
2. Практичні заняття з дисципліни.....	38
2.1 Загальний опис практичних занять	38
2.2 Практичне заняття № 1	38
2.3 Практичне заняття № 2.....	43
3. Завдання для виконання контрольної роботи.....	47
3.1. Загальні рекомендації.....	47
3.2 Варіанти завдань: теоретична частина.....	48
3.3. Варіанти завдань: практична частина.....	56
3.4. Методичні рекомендації і приклади розв’язання задач.....	64
Інформаційно-методичне забезпечення.....	72
Додатки.....	74

ВСТУП

Значення світової економіки неухильно зростає. І споживачі, і виробники кожної країни все ясніше відчують свою причетність до світового господарства, про що переконливо свідчать статистичні дані останніх років. Уже в 1996 р. міжнародна торгівля товарами і послугами перевищила 10,6 трлн. дол. США, а темпи її щорічного приросту (6—8%) значно випереджають зростання виробництва (2—2,5%). Сьогодні кожен шостий товар або послуга потрапляють до споживача через світову торгівлю.

«Міжнародна економіка» є нормативною дисципліною і засвоєння основних тем курсу повинно надати майбутнім фахівцям ґрунтовні знання з формування системи знань з міжнародних економічних відносин, форм і методів і основного інструментарію міжнародної економічної діяльності, практики здійснення міжнародної діяльності та проходження даних процесів в Україні. Даний курс спирається на вивчення політичної економії, мікроекономіки, макроекономіки, історії економічних вчень та інших дисциплін.

Оптимальне включення у світовий економічний простір - одне з найважливіших завдань країн з перехідною економікою, у тому числі України. Розвиток міжнародних господарських зв'язків є істотною умовою стабілізації національної економіки. Разом з тим поглиблення міжнародного господарського співробітництва дозволяє використовувати в нашій країні світовий досвід здійснення регіональних перетворень. Цим визначається зростання значення проблем розвитку міжнародної економіки й підвищення інтересу до їх вивчення.

1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМ 1.1. Теоретичні основи міжнародної економіки

Тема 1. Інтернаціоналізація економічного розвитку

План

1.1. Предмет курсу «Міжнародна економіка», його місце серед інших економічних дисциплін, структура і логіка викладання.

1.2. Система міжнародного поділу праці (МПП) та основні тенденції його розвитку у сучасних умовах.

1.3. Формування міжнародної економічної системи та інтернаціоналізація сучасного світового господарства.

Ключові поняття

Міжнародна економіка; міжнародна макроекономіка та мікроекономіка; відкрита економіка; світове господарство; міжнародна кооперація праці; міжнародний поділ праці (МПП); міжнародний поділ факторів виробництва; світове господарство; ринки (внутрішній, національний, світовий); експорт; імпорт; торговий оборот; вертикальний МПП; горизонтальний МПП; інтернаціоналізація світового господарства; міжнародні економічні відносини (МЕВ); міжнародна економічна діяльність; міжнародні економічні відносини; форми міжнародних економічних відносин.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення предмету дисципліни «Міжнародна економіка»?
2. Що є предметом вивчення міжнародної макроекономіки? Міжнародної мікроекономіки?
3. Що являє собою міжнародна економічна система?
4. Назвіть основні структурні елементи міжнародної економічної системи?
5. В чому полягає сутність світового господарства?
6. Назвіть чинники, що зумовлюють розвиток міжнародного поділу праці?
7. Охарактеризуйте форми міжнародного поділу праці?
8. Назвіть основних суб'єктів міжнародної економіки.
9. У чому сутність відкритості економіки?
10. Назвіть основні критерії відкритості національної економіки?
11. Визначить міжнародні економічні відносини як поняття
12. Назвіть основні форми міжнародних економічних відносин

Термінологічний словник

Відкритість економіки країни — ступінь взаємодії національної економіки із зовнішнім світом, характеризує національну економіку, яка не спирається лише на власні ресурси, але й активно використовує переваги міжнародного поділу праці та переваги інших факторів виробництва.

Інтернаціоналізація виробництва - вихід продуктивних сил за національні кордони, їх взаємодію й формування міжнародних продуктивних сил, які використовуються людством або окремими країнами (їх групами) спільно, незалежно від їх соціально-економічного та політичного устрою.

Міжнародна економічна система — сукупність елементів світової економіки з властивими їм характеристиками, у процесі взаємодії яких виникають загальні властивості та якості, закони і закономірності функціонування цієї системи.

Міжнародна кооперація — форма прояву МПП, яка виражається в об'єднанні зусиль, виробничих ресурсів господарських суб'єктів із різних країн у здійсненні певних видів економічної діяльності.

Міжнародна мікроекономіка — це частина теорії міжнародної економіки, що вивчає закономірності міждержавного руху конкретних товарів і факторів їх виробництва та ринкові характеристики — попит, пропозицію, ціну тощо.

Міжнародна макроекономіка — це частина теорії міжнародної економіки, що вивчає закономірності функціонування відкритих національних економік і світового господарства загалом.

Міжнародний поділ праці (МПП) — найвищий ступінь розвитку суспільного поділу праці між країнами, що виражається у стійкій, економічно вигідній спеціалізації окремих країн на виробництві певних видів продукції та у взаємному обміні результатами цієї діяльності між країнами у певних кількісних та якісних співвідношеннях.

Міжнародні економічні відносини — система різноманітних господарських відносин між країнами світу стосовно виробництва, розподілу, обміну і споживання за межами національних кордонів.

Міжнародна спеціалізація — форма прояву МПП, яка виражається в концентрація виробничих ресурсів країни, її резидентів на певних видах економічної активності, в яких країна має певні переваги.

Світове господарство — це сукупність національних господарств, взаємопов'язаних міжнародними економічними відносинами з відповідним механізмом регулювання та управління.

Форми МЕВ — конкретні прояви взаємодії між суб'єктами міжнародної економічної діяльності; основними формами МЕВ є міжнародна торгівля; міжнародна міграція капіталу; трудова міграція між країнами; валютні відносини і розрахунки; міжнародні економічні інтеграційні процеси, науково-технічне співробітництво країн.

Джерела

1. Бестужева, С.В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / С. В. Бестужева. — Харків : ХНЕУ, 2009. — 384с.
2. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь — справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. — К.: ЦУЛ. — 2008. — 376 с.
3. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. — К. : КНЕУ, 2005. — 156с.
4. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. — 3-тє вид., переробл. і доповн. — К. : Знання, 2006. — 479с.
5. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
6. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб./С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. — Львів : Новий Світ-2000, 2010. — 360 с.
7. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвіноваої. — К. : ЦНЛ, 2010. — 328с.
8. Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст] : навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : ЦНЛ, 2006. — 232с.
9. Солонінко, К.С. Міжнародна економіка [Текст] : навч. посіб. / К. С. Солонінко. — К. : Кондор, 2008. — 382с.

Тема 2. Середовище міжнародної економічної діяльності

План

- 2.1. Сутність, фактори і класифікація видів середовища розвитку міжнародної економічної діяльності.
- 2.2. Світове господарство і відкриті національні економіки.
- 2.3. Основні соціально – економічні моделі світу.

Ключові поняття

Середовище як чинник розвитку міжнародних економічних відносин; біосфера; ноосфера; антропосфера; економічне середовище; міжнародне економічне середовище; вплив географічних і природо – кліматичних чинників на розвиток міжнародних економічних відносин; особливості географічного розташування, клімату, наявності природних ресурсів; теорія Колінза; теорія впливу на економічний розвиток особливостей кліматичних зон ДЖ. Сакса; теорія цивілізаційного розвитку А.Тойнбі; основні соціально – економічні моделі світу; сучасні правові системи та системи політичного устрою, їх вплив на особливості економічної системи.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні елементи соціально-культурного середовища міжнародних економічних відносин
2. Поясніть взаємозв'язки між міжнародною економікою та її середовищем.
3. Як проявляється вплив політико-правового середовища на МЕВ?
4. Наведіть класифікації чинників природно-географічного середовища міжнародних економічних відносин.
5. За якими критеріями здійснюється класифікація країн?

Термінологічний словник

Економічне середовище МЕВ — чинники економічного характеру, які впливають на дії учасників МЕВ (структура національного господарства країн, рівень їх економічного розвитку, величина валового продукту на душу населення тощо).

Інфраструктурне середовище МЕВ — галузі, види економічної активності, які забезпечують діяльність суб'єктів МЕВ (міжнародний транспорт, шляхи, засоби зв'язку тощо).

Політичне середовище МЕВ — сукупність політичних чинників, які визначають поведінку суб'єктів МЕВ (політичні інтереси, мотиви держав; політичні устрої країн; політичні ризики).

Правове середовище МЕВ — нормативно-законодавча база, що впливає на поведінку учасників МЕВ (трудове, антимонопольне, податкове законодавство, загально-правове середовище тощо).

Середовище МЕВ — зовнішні щодо суб'єктів політико-правові, економічні, соціально-культурні та інфраструктурні чинники, які супроводжують та опосередковують міжнародний бізнес, пов'язаний з пересуванням через національні кордони ресурсів, товарів, послуг, інформації, капіталу та робочої сили.

Соціально-культурне середовище МЕВ — система соціально-культурних факторів, які визначають поведінку суб'єктів МЕВ (соціальні норми поведінки людей, їхні цінності в різних країнах; норми ділової етики; звички у праці тощо).

Джерела

1. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
2. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.
3. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
4. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
5. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвіноваої. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.
6. Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст] : навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232с.
7. Солонінко, К.С. Міжнародна економіка [Текст] : навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 382с.

ЗМ. 1.2 Форми міжнародного співробітництва

Тема 3. Міжнародна торгівля

План

- 3.1 Світова торгівля та її основні показники.
- 3.2 Типи зовнішньоторговельної політики держав.
- 3.3 Регулювання зовнішньоторговельних відносин на національному рівні.
- 3.4 Багатостороннє регулювання зовнішньої торгівлі.

Ключові поняття

Міжнародна торгівля товарами; фактори, що впливають на розвиток міжнародної торгівлі; структура міжнародної торгівлі; експорт; імпорт; реекспорт; реімпорт; основні показники міжнародної торгівлі; торговий баланс країни; торговий обіг; сальдо торгового балансу; баланс зовнішньої торгівлі; основні міжнародні торгові потоки; національний ринок; внутрішній ринок країни; міжнародні ринки; світовий ринок; темпи росту світової торгівлі; зовнішньоторговельні квоти; світові ціни; особливості ціноутворення на світовому рівні; формування світових цін; міжнародні товарні біржі; міжнародні товарні аукціони; міжнародні торги; міжнародні ярмарки; значення міжнародних бірж і аукціонів; державне регулювання міжнародної торгівлі; протекціонізм; політика «вільної торгівлі»; митне регулювання; нетарифне регулювання; демпінг та антидемпінгові обмеження торгівля послугами; класифікація послуг; особливості торгівлі послугами; ринок соціальних послуг; міжнародні угоди по торгівлі послугами.

Питання для самоконтролю

- 1. Дайте визначення зовнішньої, міжнародної і світової торгівлі.
- 2. Розкрийте місце і значення міжнародної торгівлі у розвитку економіки?
- 3. Які існують концепції розвитку міжнародної торгівлі?
- 4. Охарактеризуйте основні положення теорії порівняльних переваг Д.Рікардо.
- 5. Окресліть основні положення теорії надлишкового фактору виробництва.
- 6. Охарактеризуйте неоінституціональні концепції розвитку міжнародної торгівлі.

7. Які головні параметри визначають конкурентні переваги у теорії М. Портера?
8. За допомогою яких показників провадиться аналіз розвитку зовнішньої торгівлі країни?
9. Які методи регулювання міжнародної торгівлі притаманні сучасному етапу розвитку світового господарства?
10. Які основні типи зовнішньоторговельних політик існують у міжнародній практиці?
11. У чому полягає сутність тарифного регулювання міжнародної торгівлі? Дайте визначення мита і тарифної квоти.
12. Охарактеризуйте нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі.
13. Охарактеризуйте функції та основні напрями діяльності Світової організації торгівлі?

Термінологічний словник

Антидемпінгове регулювання — заборона реалізації продукції за цінами нижче рівня світових цін.

Географічна структура міжнародної торгівлі — це розподіл торговельних потоків між окремими країнами та їх групами, виділеними за територіальною або організаційною ознаками.

Вільна торгівля — політика мінімального державного втручання в зовнішню торгівлю, що розвивається на основі вільних ринкових сил попиту і пропозиції.

Експорт (від. лат. exporters — вивозити) — вивезення товарів, робіт, послуг, результатів інтелектуальної діяльності, в т. ч. виключних прав на них, з митної території країни за кордон без зобов'язання їх зворотного ввезення.

Експортні субсидії та компенсаційні пільги — державні субсидії та пільги, що надаються експортерозширюючим галузям

Зовнішньоторговельний обіг — сума вартості експорту та імпорту країни або груп країн за певний період: рік, квартал, місяць.

Зовнішня торгівля (ЗТ) — це торгівля однієї країни з іншими, яка складається з оплачуваного вивезення (експорту) та ввезення (імпорту) товарів і послуг.

Імпорт (від лат. importers — ввозити) — ввезення товарів, робіт, послуг, результатів інтелектуальної діяльності, в т. ч. виняткових прав на них, на митну територію країни з-за кордону без зобов'язання про зворотне вивезення.

Імпортні квоти — кількісні обмеження обсягів імпортованої продукції.

Індекс «умови торгівлі» — відношення експортних цін країни до її імпортних цін.

Міжнародна торгівля — специфічна форма обміну продуктами праці та послугами між різними країнами світової спільноти, що пов'язаний загальною інтернаціоналізацією господарського життя, інтенсифікацією міжнародного поділу праці в умовах науково-технічної революції.

Митний тариф — це систематизований перелік мита, яким обкладаються товари при імпорті чи експорті з даної країни.

Протекціоністська політика — це захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції за допомогою тарифних і нетарифних інструментів торгової політики.

Товарна структура експорту країни — структурований за певними ознаками обсяг товарного експорту країни за певний період, як правило, рік, характеризує експортну спеціалізацію країни та питому вагу кожної товарної позиції в експорті.

Товарна структура імпорту країни — структурований за певними ознаками обсяг товарного імпорту країни за певний період, як правило, рік, характеризує імпортну залежність країни від окремих товарів і товарних груп, а також питому вагу кожної товарної позиції в імпорті.

Світовий товарообіг — сума вартості експорту та імпорту всіх країн світу (вартість усіх товарів, що перетинають державні кордони).

Світова ціна — грошове вираження інтернаціональної вартості товару як суспільно необхідних витрат праці на виробництво товару за середньосвітових умов виробництва та інтенсивності праці.

Джерела

1. Бестужева, С.В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 384с.
2. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
3. Дідківський, М.І. Зовнішньо-економічна діяльність підприємства [Текст]: навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 463с.
4. Міжнародна торгівля [Текст] : навч. посіб. / за ред.Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, О.В. Мірошніченка. – 3-є вид., переробл. та доповн. – К.: ЦУЛ, 2009. – 668с.
5. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб./ С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 360 с.
6. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвіноваої. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.
7. Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст]: навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232с.
8. Солонінко, К.С. Міжнародна економіка [Текст] : навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 382с.
9. Школа, І.М. Міжнародні економічні відносини [Текст] : підручник / І. М. Школа, В. М. Козменко, О. В. Бабінська за ред. І.М. Школи. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544с.

Тема 4. Міжнародні інвестиції

План

- 4.1. Міжнародний рух капіталу та його форми.
- 4.2. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) та їх роль у структурі закордонного інвестування.
- 4.3 Транснаціональні корпорації як основні інвестори в сучасному світовому господарстві.
- 4.4 Україна на ринку міжнародних інвестицій.

Ключові поняття

Міжнародні інвестиції; прямі міжнародні інвестиції; портфельні інвестиції; міжнародна угода по торгівлі інвестиціями; ТРИМС; дочірня компанія; інвестиційна позиція; кваліфікаційна іноземна допомога; контракти на управління; країна базування; рух підприємницького (інвестиційного) капіталу; рух позикового капіталу; стратегічні альянси; транснаціональна корпорація; франчайзинг.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте форми та методи вивезення капіталу.
2. Назвіть та охарактеризуйте основні форми міжнародної міграції капіталу.
3. Надайте порівняльну характеристику прямим та портфельним іноземним інвестиціям.
4. Чим зумовлені превалюючі обсяги міжнародного інвестування в розвинені країни світу?
5. Яка роль ТНК в сучасних процесах глобалізації?
6. З якою метою створюються вільні економічні зони?
7. Охарактеризуйте існуючі типи вільних економічних зон.
8. Які першочергові проблеми вирішуються в процесі залучення іноземного капіталу?
9. Які фактори впливають на масштаби, структуру і динаміку міжнародної інвестиційної діяльності в Україні?

Термінологічний словник

Багатонаціональні корпорації – їх головна компанія належить капіталу двох і більше країн, а філії також знаходяться в різних країнах.

Вільна економічна зона (ВЕЗ) — територія країни, на якій товари не підлягають звичайному митному контролю та відповідному митному оподаткуванню.

Кваліфікаційна іноземна інвестиція – це іноземна інвестиція, що становить не менше 20% статутного капіталу і при цьому не може бути менше суми еквівалентної: 100 тис. дол. – для банків; 50 тис. дол. – для підприємств.

Міжнародні інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу за кордоном з метою отримання прибутку.

Підприємство з іноземними інвестиціями – це підприємство будь-якої організаційної форми, створене за законами України, якщо впродовж календарного року в його статутному фонді є кваліфікаційна іноземна інвестиція.).

Портфельні інвестиції (ПІ) — це вкладення капіталу в іноземні цінні папери, що не надає інвесторові реального контролю над об'єктом інвестування, і метою якого є виключно отримання доходу у формі дивідендів чи відсотків.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) — це вкладення капіталу з метою отримання підприємницькою прибутку (доходу), та вкладення, які зумовлені довгостроковим економічним інтересом і забезпечують контроль інвестора над об'єктом інвестування.

Спільне підприємництво – це діяльність, заснована на співробітництві з підприємцями, підприємствами і організаціями країни-партнера та їхньому спільному розподілі доходів і ризиків від здійснення цієї діяльності.

Територія пріоритетного розвитку (ТПР) — спеціально визначена частина території держави, на якій запроваджується особливий (пільговий) режим інвестиційної діяльності, спрямований на залучення інвестицій та забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Транснаціональні корпорації – корпорація, в якій головна компанія належить капіталу однієї країни, а філії знаходяться в багатьох країнах.

Франчайзинг — це передача продавцем (франшизером) права на використання своєї торгової марки покупцю (франшизі).

Джерела

1. Бестужева, С.В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 384с.
2. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.

3. Дідківський, М.І. Зовнішньо-економічна діяльність підприємства [Текст]: навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 463с.
4. Міжнародна інвестиційна діяльність [Текст]: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ за заг. ред. Л.В. Руденко. - К. : КНЕУ, 2008. - 168с.
5. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.
6. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
7. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвіноваої. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.
8. Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст]: навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232с.
9. Солонінко, К.С. Міжнародна економіка [Текст] : навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 382с.

Тема 5. Міжнародний кредит

План

- 5.1 Міжнародні кредитні відносини. Міжнародний кредит та його роль в міжнародній економіці.
- 5.2 Форми міжнародного кредиту.
- 5.3 Міжнародні валютно-кредитні та фінансові організації.

Ключові поняття

Міжнародний кредит; форми міжнародного кредиту; функції міжнародного кредиту; банківський кредит; бланковий кредит; вексельний кредит; внутрішній кредит; євро кредит; міжнародний кредит; роловерний кредит; фінансовий кредит; фірмовий кредит; зовнішній борг; лізинг; ринок капіталів; розширене кредитування (ЕФФ); розширене фінансування (ЕСАФ); факторинг;

фінансування системних перетворень (СТФ); фінансування структурної перебудови (САФ); форфейтинг; «Паризький клуб»; реешелонування боргів.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «міжнародний кредит»?
2. Які функції виконує міжнародний кредит в світовому господарстві?
3. Назвіть основні сутнісні ознаки міжнародного кредиту.
4. На які форми та види можна класифікувати міжнародний кредит?
5. Охарактеризуйте основні форми міжнародного кредиту.
6. Яка роль міжнародних валютно-кредитних і фінансових організацій у процесах міжнародного кредитування?
7. Що таке зовнішній борг?
8. Назвіть основні причини міжнародної кризи заборгованості.

Термінологічний словник

Валютний ринок - обслуговує міжнародний платіжний обіг, пов'язаний з оплатою грошових зобов'язань юридичних і фізичних осіб різних країн.

Зовнішній борг – фінансові зобов'язання держави (зовнішні позики та несплачені за них відсотки іноземним кредиторам на певну дату).

Коефіцієнт обслуговування зовнішнього боргу — відношення платежів по обслуговуванню зовнішньоекономічної заборгованості до доходу від експорту товарів та послуг.

Міжнародний кредит – це економічні відносини, які виникають між кредиторами і позичальниками різних країн з приводу надання, використання та погашення позики.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) – це міжурядова валютно-кредитна організація, яка виконує функції регулювання, фінансування, нагляду та консультування держав-членів у сфері валютно-фінансових відносин, створений на міжнародній конференції в м. Бреттон - Вудсі (США) в 1944 р., розпочав працювати з 1947 р. Має статус спеціалізованого закладу ООН.

Паризький клуб — неформальна організація урядів головних держав-кредиторів світу, що здійснює нагляд за рівнем державної заборгованості країн-

боржників та бере участь у розробці угод щодо перенесення термінів сплати чи реструктуризації зовнішнього боргу.

Світовий ринок позичкового капіталу - грошові відносини, які складаються в процесі купівлі-продажу фінансових активів під впливом попиту і пропозиції на позичковий капітал з боку різних країн.

Світовий фінансовий ринок – система відносин попиту і пропозиції щодо фінансового капіталу, що функціонує у міжнародній сфері в якості покупних і платіжних засобів, кредитів, інвестиційних ресурсів.

Джерела

1. Бестужева, С.В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 384с.
2. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
3. Кухарська, Н.О. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] / Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков. – К.: «Одиссей». – 2006. – 456 с.
4. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
5. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб./С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 360 с.
6. Міжнародні фінанси [Текст]: кредитно-модульний курс: навч. посібник / за ред. Козака Ю. Г. Логвінової, Н. С. Барановської М.І. - 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 286 с.
7. Мокій, А. І. Міжнародні організації [Текст]: навч. посібник / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. К. Бабець. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 279 с.
8. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвіноваї. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.
9. Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст]: навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232с.

10.Солонінко, К.С. Міжнародна економіка [Текст]: навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 382с.

11.Школа, І.М. Міжнародні економічні відносини [Текст]: підручник /І. М. Школа, В. М. Козменко, О. В. Бабінська за ред. І.М. Школи. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544с.

Тема 6. Міжнародна трудова міграція

План

6.1 Сутність міжнародної міграції робочої сили, її причини, види та фактори розвитку.

6.2 Державне і міжнародне регулювання трудової міграції.

6.3 Вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток країн світу.

Ключові поняття

Міжнародна міграція робочої сили; види міжнародної міграції; причини міжнародної економічної міграції; основні напрямки міжнародної трудової міграції; «відплив умів»; еміграція; імміграція; міграційне сальдо; міграція населення; міжнародна трудова міграція перекази працівників; переміщення мігрантів; рееміграція; трудовий дохід; Шенгенська угода 1995 року.

Міжнародні ринки праці; країни, що розвиваються як основні експортери робочої сили; наслідки міжнародної трудової міграції; державне регулювання міграції; наддержавне регулювання міграції робочої сили; міжнародна організація труда; світові постійні ринки робочої сили.

Питання для самоконтролю

1. Які головні фактори міжнародної міграції робочої сили ?
2. У чому відмінність понять «еміграція» та «імміграція»?
3. Назвіть рівні регулювання міжнародних міграційних процесів.
4. Охарактеризуйте міжнародні організації, що регулюють міжнародні міграційні процеси.
5. Які основні функції Міжнародної організації праці?

6. Назвіть регіони і країни, які є основними центрами тяжіння мігрантів з-за кордону.
7. В чому полягають стандартні ефекти міжнародної міграції робочої сили?
8. Які складові механізму регулювання міжнародної міграції робочої сили в Україні?

Термінологічний словник

Еміграція – виїзд населення за кордон.

Імміграція – в'їзд населення із-за кордону.

Міжнародна міграція робочої сили (або трудова міграція) як одна із форм міжнародних економічних відносин являє собою переміщення (переселення) працездатного населення через кордони країни.

Нелегальна міграція — це явище, що має непередбачуваний характер — незаконне перетинання національних кордонів в пошуках джерел праці й життя.

Реєміграція — процес повернення працездатного населення за певних причин до своєї країни.

Світовий (міжнародний) ринок праці — це система відносин, що виникають між державами з приводу узгодження попиту та пропозиції світових трудових ресурсів, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту.

Джерела

1. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
2. Кухарська, Н.О. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] / Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков. – К.: «Одиссей». – 2006. – 456 с.
3. Міжнародні економічні відносини [Текст]: навч. посіб./ С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 360 с.
4. Міжнародна економіка [Електронний ресурс]: навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.
5. Міжнародна економіка [Текст]: підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
6. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
7. Міжнародна економічна діяльність України [Текст]: навч. посіб / С. В. Бестужева. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 212 с.

3.М 1.3 Міжнародна економічна система, її складові елементи та тенденції розвитку

Тема 7. Світовий фінансовий ринок

План

- 7.1 Поняття валютних ринків
- 7.2 Види валютних ринків.
- 7.3 Основні фінансові центри

Ключові поняття

Валютний ринок; регіональні валютні ринки; національні валютні ринки; світовий валютний ринок; режими функціонування; терміновість операцій; валютні операції; терміновість операцій; валютні опціони; валютний ф'ючерс; валютний кліринг; валютні спекуляції; своп - угода; форвардна валютна операція.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості валютних систем регіонального типу на прикладі ЄВС.
2. Дайте визначення категорії «валютний ринок».
3. Назвіть суб'єктів валютного ринку.
4. Охарактеризуйте механізм функціонування світового валютного ринку.
5. Визначте основні функції валютних ринків.
6. Які існують основні види операцій валютного ринку?

Термінологічний словник

Валютний арбітраж — валютна операція, що поєднує покупку (продаж) валюти з наступним здійсненням контр-угоди з метою одержання прибутку за рахунок різниці в курсах валют на різних валютних ринках (просторовий арбітраж) чи за рахунок курсових коливань протягом визначеного періоду (часовий арбітраж).

Валютні обмеження — це система економічних, юридичних та організаційних заходів, які регламентують операції з національною та іноземною валютою, золотом та іншими валютними цінностями.

Валютна операція – це операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності, використанням валютних цінностей як засобу платежу в

міжнародному обігу; ввезенням, вивезенням, переказом та пересиланням на територію країни та за її межі валютних цінностей.

Валютний опціон — договірне зобов'язання, що передбачає право (для покупця) і зобов'язання (для продавця) купити або продати певну кількість однієї валюти в обмін на іншу за фіксованим на момент укладання угоди курсом на погоджену дату або протягом узгодженого періоду часу.

Валютний ринок — система стійких економічних та організаційних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів в іноземних валютах.

Валютний ф'ючерс — контракт на купівлю-продаж валюти з її поставкою в майбутньому, згідно з яким продавець зобов'язується продати, а покупець купити певну суму валюти за курсом, узгодженим у момент укладання угоди.

Світова валютна система — форма організації міжнародних валютних (грошових) відносин, що історично склалася і закріплена міждержавними домовленостями.

Страхування (хеджування) валюти — дії, спрямовані на недопущення ні чистих активів, ані чистих пасивів у даній валюті. Згідно з фінансовою термінологією страхування означає дію з недопущення двох видів відкритих позицій в іноземній валюті — довгих позицій (володіння довгостроковими активами в іноземній валюті) і коротких позицій (володіння іноземною валютою в більших обсягах, ніж необхідно в короткостроковому плані).

Джерела

1. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
2. Кухарська, Н.О. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] / Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков. – К.: «Одиссей». – 2006. – 456 с.
3. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.

4. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.

5. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012. - 416 с.

6. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] : навч. посіб / С. В. Бестужева. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 212 с.

7. Міжнародні фінанси [Текст]: кредитно-модульний курс: навч. посібник / за ред. Козака Ю. Г. Логвінової, Н. С. Барановської М.І. - 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 286 с.

8. Мокій, А. І. Міжнародні організації [Текст]: навч. посібник / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. К. Бабець. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 279 с.

Тема 8. Світова валютна система

План

8.1 Міжнародні валютні відносини. Поняття валюти.

8.2 Етапи розвитку міжнародної валютної системи.

Ключові поняття

Валюта; валютна операція; валютна система; валютний курс; валютний ринок; вільноконвертована валюта; валютні спекуляції; ЕКЮ; іноземна валюта; конвертованість валюти; міжнародні валютні відносини; національна валюта; національна валютна система; резервна валюта; світова валютна система; страхування валюти.

Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття «міжнародна валютна система»?
2. Назвіть основні елементи міжнародної валютної системи ?
3. Дайте характеристику основних етапів еволюції світової валютної системи. Що таке валютний курс?
4. Які основні фактори визначають валютні курси?
5. Дайте визначення категорії «валютний ринок»

Термінологічний словник

Валютний курс — це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена у грошовій одиниці іншої країни.

Валютна система — сукупність грошово-кредитних відносин, що склалися на основі інтернаціоналізації господарського життя, розвитку світового ринку і закріплені в міжнародних договірних, і державно-правових нормах.

Конвертованість валюти — це здібність резидентів та нерезидентів вільно без обмежень обмінювати національну валюту на іноземну і використовувати іноземну валюту в угодах з реальними і фінансовими активами.

Котирування валют — це процес встановлення валютного курсу.

Міжнародні валютні відносини (МВВ) — це сукупність грошових відносин, які опосередковують рух товарів і факторів виробництва між країнами та формують самостійну міжнародну фінансову сферу.

Міжнародна ліквідність — сукупність усіх платіжних інструментів, які можуть використовуватись у міжнародних розрахунках. Її утворюють золото, вільно конвертовані валютні запаси держав, кредитні гроші (векселі, банкноти, чеки, депозити), міжнародні або композитивні (штучні) гроші (СПЗ, ЄВРО).

Міжнародні валютно-фінансові організації — це організації, що здійснюють міжнародне і міждержавне регулювання валютних відносин. До їх складу входять: Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції і розвитку, Європейський банк реконструкції і розвитку, і багато регіональних міждержавних валютно-грошових організацій.

Національна валютна система — це форма організації валютних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави.

Паритет купівельної спроможності — співвідношення купівельних спроможностей двох чи більше валют відносно певного набору (кошика) товарів і послуг.

Резервна валюта - національна валюта провідних країн світу, яка накопичується центральними банками інших країн як резерв коштів для міжнародних розрахунків

Джерела

1. Бестужева, С.В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 384с.
2. Бочан, І.О. Глобальна економіка [Текст] : підручник / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
3. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
4. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.
5. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
6. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб./ С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 360 с.
7. Міжнародні фінанси [Текст]: кредитно-модульний курс: навч. посібник / за ред. Козака Ю. Г. Логвінової, Н. С. Барановської М.І. - 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 286 с.
8. Мокій, А. І. Міжнародні організації [Текст]: навч. посібник / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. К. Бабець. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 279 с.
9. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н. С. Логвіноваої. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.
10. Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст]: навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232с.
11. Солонінко, К.С. Міжнародна економіка [Текст] : навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 382с.

Тема 9. Міжнародні розрахунки та платіжний баланс

План

- 9.1 Види міжнародних розрахунків.
- 9.2 Форми міжнародних розрахунків.
- 9.3 Платіжний баланс країни.

Ключові поняття

Баланси міжнародних розрахунків; розрахунковий баланс; баланс міжнародної заборгованості; платіжний баланс; платіжна угода; авансовий платіж; комерційні документи; акредитив; банківський чек; банківський переказ; вексель; доходи; іменний чек; інкасо; рахунок «НОСТРО»; рахунок поточних операцій; товари; транспортні документи; форми розрахунків; чек.

Платіжний баланс; принципи формування; фактори, що впливають на стан платіжного балансу; структура балансу; основні розділи; балансувальні статті сальдо платіжного балансу; державне регулювання платіжного балансу; міжнародна практика регулювання платіжного балансу; теорії платіжного балансу; теорія автоматично саморегульованого балансу; кейнсіанські теорії регулювання платіжного балансу; теорія внутрішньої і зовнішньої рівноваги; інструментально – цільовий метод регулювання; монетариські теорії регулювання.

Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття «міжнародні розрахунки».
2. Назвіть основні рахунки платіжного балансу
3. Охарактеризуйте порядок формування основних рахунків платіжного балансу?
4. Які основні складові балансу послуг?
5. Яка структура балансу руху капіталів і кредитів?
6. Перелічіть основні фактори, які впливають на платіжний баланс.

Термінологічний словник

Баланси міжнародних розрахунків — це співвідношення грошових вимог і зобов'язань, надходжень і платежів однієї країни стосовно інших країн.

Дебет платіжного балансу - це приплив вартостей із-за кордону до даної країни, за які її резиденти мають платити за кордон (збільшення активів, зменшення зобов'язань) (пов'язані з витратами іноземної валюти).

Кредит платіжного балансу – це відплив за кордон вартостей, за які мають надійти платежі у певну країну (збільшення пасивів, зменшення активів) (приносять іноземну валюту).

Платіжний баланс — це система рахунків, яка відображає сукупність зовнішньоекономічних операцій, що здійснюються громадянами, фірмами та державними установами окремої країни за певний період часу (як правило, за один рік).

Розрахунковий баланс — це співвідношення вимог і зобов'язань даної країни щодо інших країн на певну дату, незалежно від термінів надходження платежів.

Джерела

1. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156 с.
2. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А. П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479 с.
3. Міжнародні фінанси [Текст]: кредитно-модульний курс: навч. посібник / за ред. Козака Ю. Г. Логвінової, Н. С. Барановської М.І. - 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 286 с.
4. Мокій, А. І. Міжнародні організації [Текст]: навч. посібник / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. К. Бабець. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 279 с.
5. Семенов, Г. А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст]: навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232 с.
6. Солонінко, К. С. Міжнародна економіка [Текст] : навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 382 с.

Тема 10. Міжнародна економічна інтеграція

План

- 10.1 Сутність та головні ознаки МЕІ.
- 10.2 Етапи розвитку інтеграційних процесів
- 10.3 Основні сучасні інтеграційні угруповання країн та особливості розвитку європейської інтеграції.
- 10.4 Проблеми європейської економічної інтеграції України

Ключові поняття

Економічна інтеграція; передумови економічної інтеграції; цілі інтеграції; етапи інтеграції; преференціальні торгівельні угоди; зони вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний та валютний союз; принципи оцінки інтеграції; статичні ефекти інтеграції; динамічні ефекти інтеграції; створення торгівлі; відхилення торгівлі; НАФТА; МЕРКОСУР; АСЕАН; АТЕС; західноєвропейська інтеграція; ЄВРОСОЮЗ; етапи створення ЄС; фази введення євро; критерії конвергенції; платіжні системи ЄС; ЕЗВР; СНГ; ГУАМ; Євразес; Центральна – європейська ініціатива (ЦЄІ).

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте сутність і основні напрями економічної інтеграції.
2. Розкрийте сутність статичних та динамічних ефектів інтеграції.
3. Назвіть шляхи формування економічних інтеграційних угруповань.
4. Визначте основні передумови розвитку економічної інтеграції.
5. Вкажіть види інтеграційних об'єднань.
6. Розкрийте сутність статичних та динамічних ефектів інтеграції.
7. Охарактеризуйте еволюцію розвитку Європейського Союзу.
8. Визначте вплив інтеграції на соціально-економічний розвиток країн-учасниць.
9. Як співвідносяться між собою інтеграційні і дезінтеграційні процеси?

Термінологічний словник

Горизонтальна інтеграція - форма економічної інтеграції, що виникає при злитті фірм, які виробляють подібні або однорідні товари з метою їх

подальшої реалізації через спільну систему розподілу й отримання при цьому додаткового прибутку, і супроводжується виробництвом за кордоном товарів, аналогічних тим, що виробляються в країні базування.

Вертикальна інтеграція – форма економічної інтеграції, що передбачає об'єднання фірм, які функціонують у різних виробничих циклах.

Економічний союз – форма міжнародної економічної інтеграції, яка передбачає вільний рух факторів і результатів виробництва доповнюється гармонізацією внутрішньої та зовнішньої економічної політики. В країнах-учасниках функціонує, як правило, єдина грошова одиниця.

Зона вільної торгівлі – форма міжнародної економічної інтеграції, згідно якої відміняються торгівельні обмеження між країнами-учасниками інтеграційного об'єднання і передусім знижуються або усуваються митні податі.

Зона преференційної торгівлі – зона з пільговим торговельним режимом, коли дві або декілька країн зменшують взаємні тарифи з імпорту товарів, зберігаючи рівень тарифів в торгівлі з іншими країнами.

Європейський Союз (ЄС) — найбільш розвинене інтеграційне угруповання у світі; за своєю суттю є економічним, валютним і політичним союзом 25 держав-членів.

Міжнародна економічна інтеграція — це взаємопереплетіння національних процесів відтворення, засноване на поділі праці між національними господарствами, встановленні між ними стійких зв'язків і взаємодії в різних формах.

Митний союз - це угода двох або декількох держав, що передбачає усунення внутрішніх тарифів та встановлення спільного зовнішнього тарифу. Таким чином, митний союз передбачає заміну декількох митних територій однією при повній ліквідації митних податків в межах митного союзу і створенні єдиного зовнішнього митного тарифу.

Політичний союз – найвища форма міжнародної економічної інтеграції, в якій поряд з економічною забезпечується й політична інтеграція.

Спільний ринок – форма міжнародної економічної інтеграції, в рамках якої забезпечується вільний рух не тільки товарів, а й послуг, капіталів та громадян (робочої сили).

Джерела

1. Бестужева, С.В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 384с.
2. Бочан, І.О. Глобальна економіка [Текст] : підручник / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
3. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
4. Кухарська, Н.О. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] / Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков. – К.: «Одиссей». – 2006. – 456 с.
5. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.
6. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
7. Мокій, А. І. Міжнародні організації [Текст]: навч. посібник / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. К. Бабець. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 279 с.
8. Об'єднана Європа: від мрії до реальності [Текст]: історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу/ С.В.Віднянський, А.Ю.Мартинов. - 2-е вид., допов. і переробл. - К.: Києво-Могилянська академія, 2011. - 395с.
9. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н. С. Логвіноваої. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.
10. Україна - Європейський Союз: зібрання міжнародних договорів та інших документів (1991-2009) [Текст]/ [ред. рада: С.О. Камишев (голова) та ін.]. - К. Юстініан, 2010. - 608с.

11.Школа, І.М. Міжнародні економічні відносини [Текст]: підручник / І. М. Школа, В. М. Козменко, О. В. Бабінська за ред. І.М. Школи. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544с.

12.Шнирков, О.І. Україна - Європейський Союз: економіка, політика, право [Текст]: монографія / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2006. – 268с.

Тема 11. Глобалізація й економічний розвиток

План

11.1. Формування економічної єдності світу.

11.2 Світова економічна динаміка. Інтернаціоналізація як стимул економічного прогресу.

11.3 Етапи розвитку глобальної економіки.

11.4 Глобальні проблеми людства.

Ключові поняття

Світова економічна динаміка; інтернаціоналізація як стимул економічного прогресу; технологічні передумови глобалізації; поняття глобалізації; етапи розвитку глобальної економіки; переваги глобалізації; недоліки глобалізації; зростання економічної єдності світу; формування глобальної економіки; агенти глобалізації; світова економічна рівновага; механізм регулювання світової економічної рівноваги; глобальні проблеми людства; соціально – економічна сутність глобальних проблем людства; основні риси екологічної кризи; паливо – енергетична та сировинна проблеми; «Європейська енергетична хартія»; шляхи вирішення глобальних проблем людства; економічний розвиток; економічне зростання; фактори економічного зростання; моделі економічного розвитку; модель лінійних стадій розвитку У. Ростоу; модель структурних трансформацій; модель зовнішньої залежності; неокласична модель вільного ринку; модель ендогенного зростання.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність глобалізації та основні форми її прояву в економіці.
2. Дайте порівняльну характеристику економічної глобалізації та економічної інтеграції.
3. Поясніть, якими рушійними силами зумовлена активізація процесу глобалізації розвитку сучасної цивілізації.
4. Які ознаки глобалізації є, на Вашу думку, найбільш суттєвими.
5. Чим зумовлене, на Вашу думку, загострення глобальних проблем?
6. Розкрийте сутність екологічної (демографічної, продовольчої, енергетичної, військової та ін.) проблеми та висловіть свою думку з приводу можливих шляхів її вирішення.
7. Які існують механізми ліквідації відсталості країн, що розвиваються?
8. Розкрийте роль ООН у вирішенні глобальних проблем людства.

Термінологічний словник

Глобалізація економіки — це різке прискорення інтернаціоналізації усіх сфер суспільного життя (економічного, соціального, політичного, духовного), більш високий ступінь відкритості національних економік, а, отже, інтенсивний взаємний обмін інформацією, людьми, капіталом, товарами, послугами, культурними і духовними цінностями.

Глобалістика — це методологія наддержавного планетарного всесвітнього підходу до вирішення земних проблем.

Глобальні проблеми — це особливий рядок соціальних явищ і процесів у сучасному світі, які за масштабами і значущістю вирізняються загальнопланетарним характером, пов'язані з життєвими інтересами народів світу і можуть бути вирішені шляхом взаємодії усіх країн світу (наприклад, відвернення світової ядерної війни та забезпечення стабільного миру; необхідність ефективної та комплексної охорони навколишнього середовища; ліквідація відсталості країн, що розвиваються; продовольча, сировинна, енергетична та демографічна проблеми; ліквідація хвороб; раціональне використання глибин світового океану та мирне освоєння космічного простору;

проблема розвитку самої людини; перспективи забезпечення її гідного майбутнього).

Демографічна проблема - інтенсивне зростання народонаселення планети, демографічний бум, який до того ж супроводжується нерівномірністю зростання чисельності населення в різних країнах та регіонах.

Екологічна проблема – пов’язана з варварським відношенням людини до природи, забрудненням навколишнього середовища.

Паливно-енергетична і сировинна глобальні проблеми – спричинені нераціональним використанням та поступовим вичерпанням природних та сировинних ресурсів.

Фінансова глобалізація – зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;

Джерела

1. Бочан, І.О. Глобальна економіка [Текст] : підручник / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
2. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
3. Кухарська, Н.О. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] / Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков. – К.: «Одиссей». – 2006. – 456 с.
4. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
5. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
6. Міжнародна економічна діяльність України [Текст]: навч. посіб / С. В. Бестужева. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 212 с.
7. Міжнародні економічні відносини [Текст]: навч. посіб./С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 360 с.

8. Міжнародні стратегії економічного розвитку [Текст]: навч. посіб. / за ред.: Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, І.Л. Ліганенко. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: ЦУЛ, 2009. – 356с.

9. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н. С. Логвіноваої. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.

10.Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст]: навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232с.

Тема 12. Міжнародна економічна політика України

План

12.1 Шляхи інтеграції України в світове господарство

12.2 Участь України в міжнародних економічних відносинах

12.3 Україна в процесах міжнародної економічної інтеграції

Ключові поняття

Шляхи інтеграції України у світове господарство; Україна у міжнародному поділі праці; експортна спеціалізація; динаміка платіжного балансу; торгівельний баланс України; структура міжнародної торгівлі; тенденції розвитку міжнародної торгівлі; зовнішній борг України; прямі іноземні інвестиції (ПІІ); ПІІ і перспективи розвитку; перспективи створення вільних економічних зон в Україні; умови конвертованості валюти; участь України в міжнародних економічних організаціях; Програма розвитку ООН в Україні; перспективи вступу в ВТО; Україна і МВФ, перспективи співробітництва; участь України в інтеграційних об'єднаннях; курс на євро інтеграцію Україна і ЄС.

Питання для самоконтролю

1. Яку роль відіграє міжнародна економічна діяльність за сучасних умов трансформаційного розвитку України?

2. Як сучасні тенденції розвитку світової економіки впливають на характер господарських процесів в Україні?
3. Якими є основні передумови участі України в міжнародній кооперації та в міжнародному поділі праці?
4. Визначте основні особливості участі України в системі міжнародної торгівлі.
5. Назвіть основну специфіку участі України в процесах міжнародної міграції робочої сили.
6. Якими є основні умови та цілі міжнародного науково-технічного співробітництва для України?

Термінологічний словник

Економічна модель — системне узагальнення реальності, квінтесенція значущих соціально-економічних відносин, що дає змогу усвідомити характер відтворювальних процесів, сутність і особливості окремих їх аспектів, провести градацію їх чинників та, насамкінець, визначитися із суто регулятивними завданнями та інструментами.

Міжнародна економічна діяльність України — це цілісна система господарських зв'язків між національними економіками різних країн, належних до них або утворених ними суб'єктами господарського життя, а також міжнародними організаціями, яка має характерні лише для себе взаємозв'язки, закономірності та реалізує ті специфічні інтереси, які пов'язані з використанням переваг міжнародного співробітництва, поділу праці та факторного розміщення.

Національний банк України — провідний інститут національної грошово-кредитної політики, регулювання курсу гривні, забезпечення її купівельної спроможності.

Нерезиденти — агенти міжнародної економічної діяльності, які умовно складаються з таких груп:

- фізичні особи (іноземні громадяни, громадяни України, особи без громадянства), які мають постійне місце проживання за межами України, у тому числі ті, що тимчасово перебувають на території України;
- юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо) з місцезнаходженням за межами України, які створені й діють відповідно до законодавства іноземної держави;
- розташовані на території України іноземні дипломатичні, консульські, торговельні та інші офіційні представництва, міжнародні організації та їхні філії, що мають імунітет і дипломатичні привілеї, а також представництва інших організацій і фірм, які не здійснюють підприємницької діяльності на підставі законів України.

Режим міжнародної економічної діяльності — комплекс міжнародних угод, законодавчих, нормативних положень, які визначають характер взаємодії національних економічних суб'єктів із зарубіжними.

Резиденти — агенти міжнародної економічної діяльності, які умовно складаються з таких груп:

- фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства), які мають постійне місце проживання на території України, у тому числі ті, що тимчасово перебувають за кордоном;
- юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо) з місцезнаходженням на території України, які здійснюють свою діяльність відповідно до законів України);
- дипломатичні, консульські, торговельні та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають імунітет і дипломатичні привілеї, а також філії та представництва підприємств і організацій України за кордоном, що не здійснюють підприємницької діяльності.

Джерела

1. Кухарська, Н.О. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] /Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков. – К.: «Одиссей». – 2006. – 456 с.

2. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.
3. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
4. Міжнародна економіка: підручник/[Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
5. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] : навч. посіб / С. В. Бестужева. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 212 с.
6. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб./ С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 360 с.
7. Міжнародні стратегії економічного розвитку [Текст]: навч. посіб. / за ред.: Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, І.Л. Ліганенко. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: ЦУЛ, 2009. – 356с.
8. Україна - Європейський Союз: зібрання міжнародних договорів та інших документів (1991-2009) [Текст]/ [ред. рада: С.О. Камишев (голова) та ін.]. - К. : Юстініан, 2010. - 608с.
9. Школа, І.М. Міжнародні економічні відносини [Текст] : підручник / І. М. Школа, В. М. Козменко, О. В. Бабінська за ред. І.М. Школи. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544с.
- 10.Шнирков, О.І. Україна - Європейський Союз: економіка, політика, право [Текст]: монографія / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2006. – 268с.

2. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ

2.1 Загальний опис практичних занять

У процесі вивчення дисципліни студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних і практичних. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час практичних занять. Велике значення в процесі вивчення і закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до положень Болонської декларації.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен оволодіти вміннями та знаннями: проникати в сутність явищ і процесів реального світу, свідомо використовувати наукові знання в пізнавальній та професійній діяльності; орієнтуватись у глобальних проблемах економічного розвитку світових господарських зв'язків, інтеграції України в систему міжнародного поділу праці; захищати інтереси держави, поєднувати суспільні, колективні та індивідуальні інтереси; враховувати соціальні аспекти впливу рішень, що приймаються, на співробітників, споживачів, місцеві спільноти.

Кожне практичне заняття складається з огляду теоретичного матеріалу, вибіркового опитування студентів і розв'язання практичних завдань.

Світову економіку для більш послідовного вивчення доцільно розділити на дві частини міжнародну мікроекономіку і міжнародну макроекономіку. Як зазначено в табл. 2.1, практичні заняття охоплюють теми кожної з частин і спрямовані на здобуття практичних навичок в аналізі й оцінці світогосподарських процесів, вміння робити висновки на основі проведених розрахунків стосовно міжнародних економічних процесів, прогнозувати можливий вплив змін у світовому господарстві на економічну ситуацію в Україні.

2.2 Практичне заняття № 1 (дві академічні години).

Теми практичного заняття охоплюють теми другого змістового модулю «Форми міжнародного співробітництва»:

1. Міжнародна торгівля
2. Міжнародні інвестиції
3. Міжнародний кредит

4. Міжнародна трудова міграція.

На занятті розглядаються питання практичної реалізації сучасних форм міжнародних економічних відносин, а саме:

1. особливості взаємозв'язку попиту і пропозиції,
2. механізми реалізації зовнішньоторговельної політики;
3. особливості світового ринку капіталовкладень, і ринку позикового капіталу;
4. процеси міграції робочої сили в світовому економічному просторі;
5. причини міжнародної міграції робочої сили.

Структурно – логічні схеми матеріалу заняття

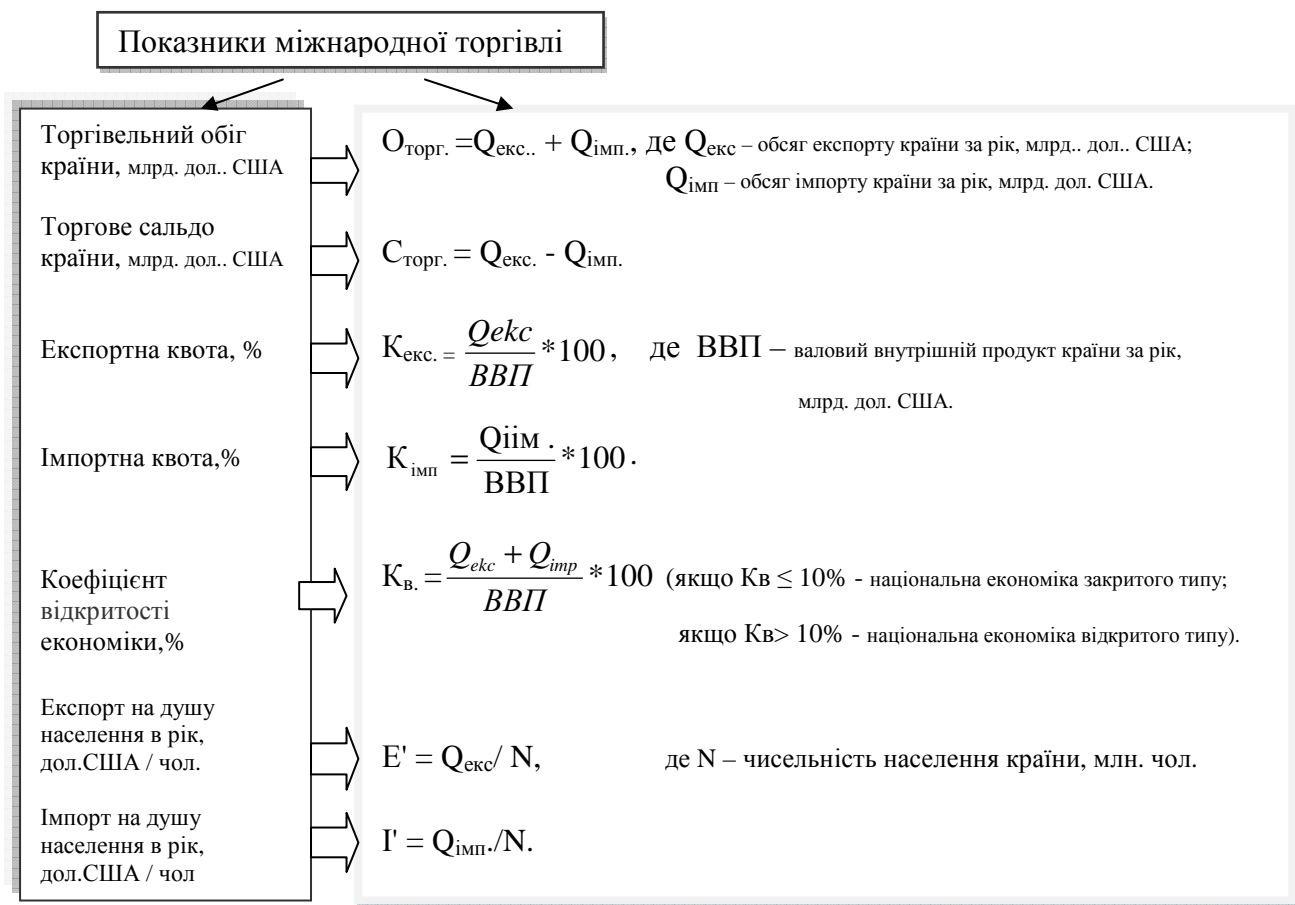

Схема 2.1 - Показники міжнародної торгівлі

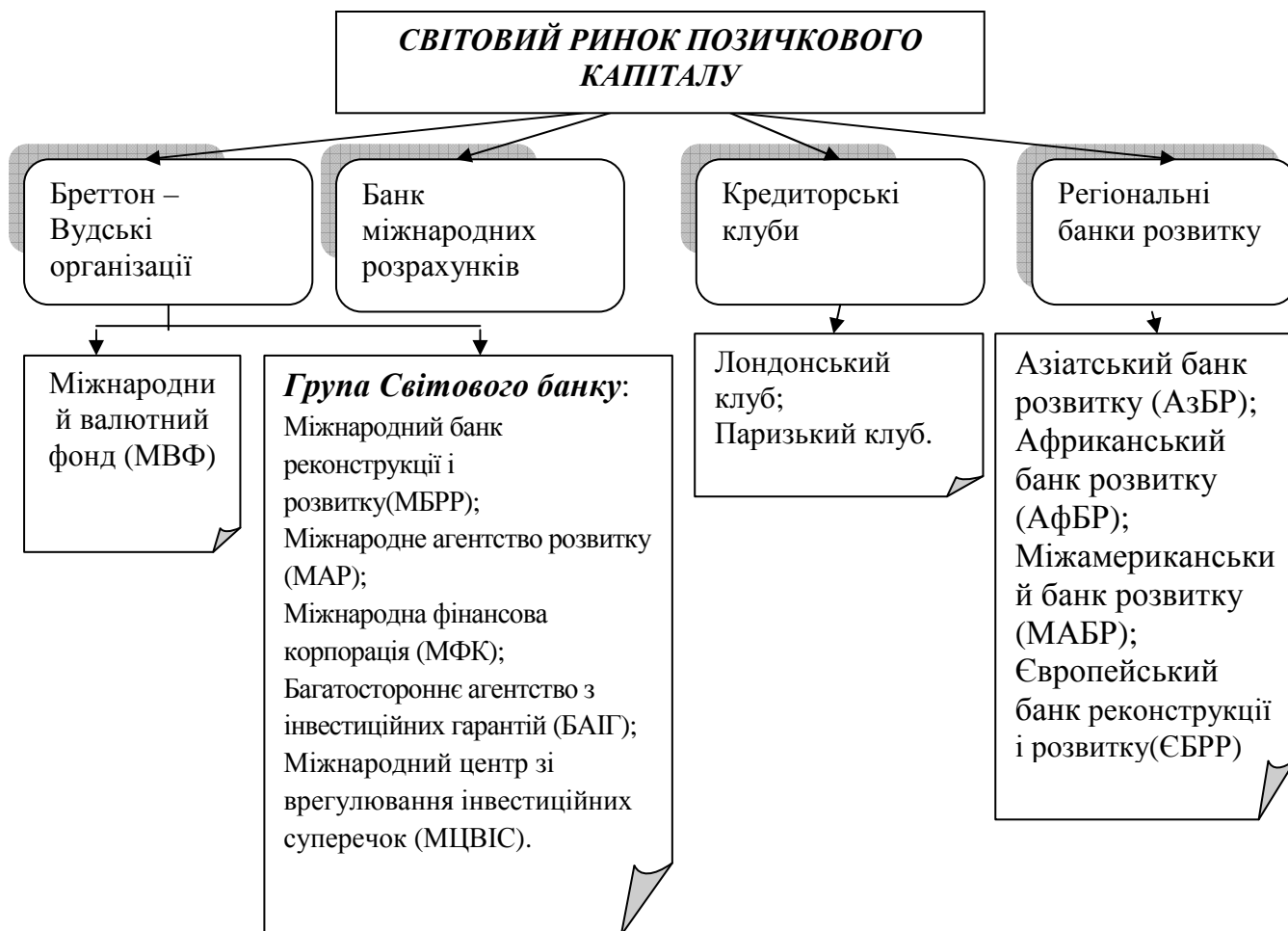

Схема 2.2 - Світовий ринок позичкового капіталу

Критерій класифікації	Форми
За призначенням	<ul style="list-style-type: none"> ■ зв'язаний — кредит, що має чітко визначений цільовий характер, закріплений в угоді про кредит. ■ фінансовий, який використовується на будь-які інші цілі (прямі капіталовкладення, будівництво, придбання цінних паперів, погашення зовнішньої заборгованості, валютна інтервенція тощо); ■ «проміжний» — призначений для обслуговування змішаних форм вивозу капіталу, товарів та послуг, наприклад, у вигляді підрядних робіт (інжиніринг).
За терміном	<ul style="list-style-type: none"> ■ короткостроковий — до 1 року; ■ середньостроковий — від 1 року до 5 років; ■ довгостроковий — більше ніж 5 років.
За формою кредитування	<ul style="list-style-type: none"> ■ товарний, котрий експортери надають своїм покупцям у вигляді відстрочки платежу; ■ валютний, що надається банками у грошовій формі.
За валютою позики	<ul style="list-style-type: none"> ■ у валюті країни-позичальника; ■ у валюті країни-кредитора; ■ у валюті третьої країни або в міжнародній розрахунковій одиниці.
За кредитним забезпеченням	<ul style="list-style-type: none"> ■ беззаставний; ■ заставний — забезпеченням слугують товари чи нерухомість, реалізація яких дозволяє кредитору, в разі невиконання боржником своїх зобов'язань, отримати відповідну компенсацію; ■ бланковий — видається боржнику під його зобов'язання (вексель) погасити кредит у відповідний термін.

Продовження схеми 2.3

За суб'єктом надання кредиту (кредитором)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ приватний, що надається фірмами (комерційне кредитування); ▪ банківський, який надається банками, часом посередниками (брокерами) ; ▪ офіційний (урядовий, міжнародних та регіональних валютно-кредитних та фінансових організацій); ▪ змішаний, в якому беруть участь приватні підприємства та держава.
За умовами розрахунку за кредит	<ul style="list-style-type: none"> ▪ з фіксованою ставкою відсотка; ▪ ролloverний — ставка відсотка регулярно переглядається (кожні 3 чи 6 місяців) відповідно до змін вартості позикових коштів на міжнародному ринку капіталів; ▪ пільговий; ▪ безкоштовний.

Схема 2.3 – Класифікація форм міжнародного кредиту

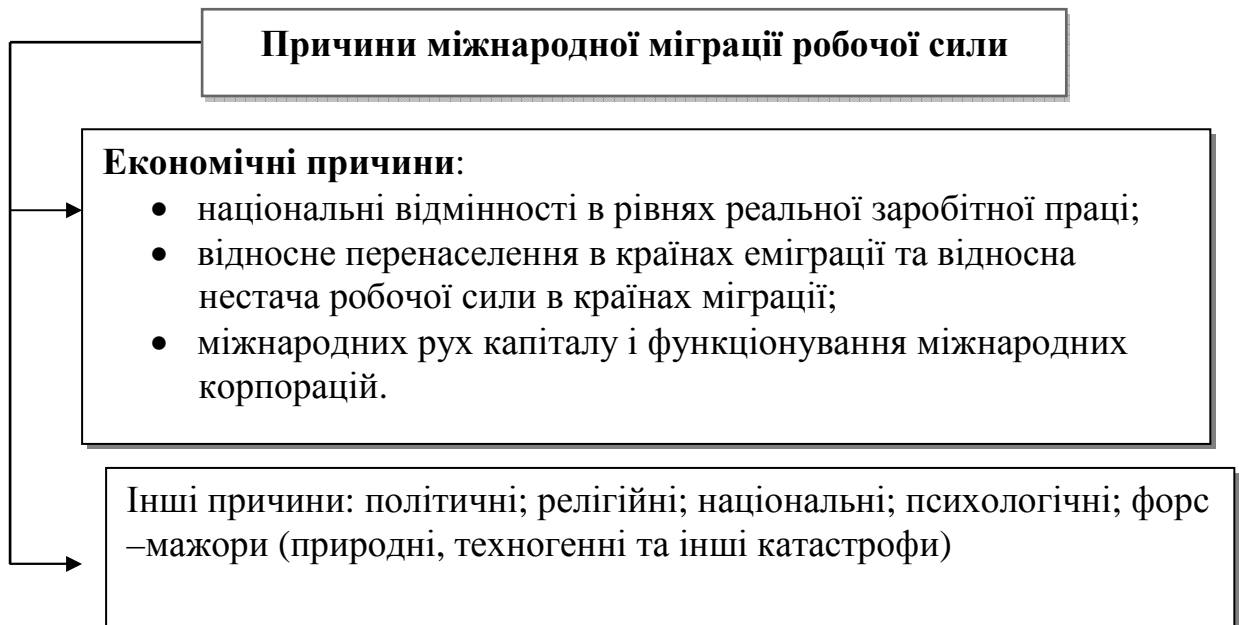

Схема 2.4– Причини міжнародної міграції робочої сили

Практичні завдання

Завдання 2.1

У країні **A** з використанням одиниці ресурсів може бути вироблено 40 одиниць товару **X** або 360 одиниць товару **У**. В країні **B** – 75 одиниць товару **X**, або 150 одиниць товару **У**. Визначте відносні ціни на товари й спеціалізацію країн. Встановіть межі коливання світової ціни на товари. Накресліть криві виробничих і торговельних можливостей для країн, якщо країна **A** має 8 одиниць ресурсів, а країна **B** – 10 одиниць ресурсів. На світовому ринку одиниця товару **X** обмінюється на 3 одиниці товару **У**.

Завдання 2.2

Ринок праці в країні **A** характеризують наступні показники :

- 1) функція попиту на працю має вигляд $D = 100 - 5 \cdot w$;

- 2) функція пропозиції праці має таке вираження $S = 70 - 3 \cdot w$.
- 3) Для ринку праці країни В характерні такі показники:
- 4) функція попиту на працю має вигляд $D'' = 120 - 3 \cdot w$;
- 5) функція пропозиції праці має таке вираження $S'' = 40 + 5 \cdot w$.

Визначити: обсяги зайнятості, рівень заробітної плати в обох країнах (w), потенційний напрямок міграції робочої сили, зміни характеристики ринку праці за умов зростання рівноважної погодинної ставки заробітної плати на один долар.

Завдання 2.3

Які знаведених прикладів вкладення капіталу можливо вважати прямими закордонними інвестиціями:

1. австралійський інвестиційний фонд придбав казначейські векселі Міністерства фінансів США на суму 100 млн. дол. США;
2. німецька автомобільна компанія придбала акції англійської автомобільної фірми на суму 20 млн.дол.. США; загальна вартість акцій цієї фірми складає 300 млн. дол. США;
3. англійська і французька компанія створили в Мадриді спільне підприємство з рівними частками в уставному капіталі;
4. відома американська фірма "Локхід" придбала в акції каліфорнійської компанії по виробництву хімічної продукції на суму 160 млн. дол.. США; загальна вартість акцій компанії складає 340 млн. дол.. США.

Обґрунтуйте відповідь.

Ситуаційні питання

1. Охарактеризуйте основні напрямки розвитку міжнародної торгівлі для країн з перехідною економікою, країн, що розвиваються, «нових індустріальних країн»?
2. Обґрунтуйте, чому останніми роками в світі надається перевага нетарифним методам регулювання міжнародної торгівлі.
3. Для України частка боргу у ВВП сьогодні не перевищує 50 %. Але спостерігається стійка тенденція її зростання. Визначте, виходячи з цього, яку з програм подолання кризи доцільніше проводити українському уряду.
4. Окресліть пріоритети української міграційної політики. Які труднощі виникають у процесі її реалізації?

Джерела: [1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 12, 15, 18, 19].

Практичне заняття № 2

Теми практичного заняття охоплюють теми другого змістового модулю «Міжнародна економічна система, її складові елементи та тенденції розвитку»:

1. Світова валютна система
2. Міжнародні розрахунки та платіжний баланс
3. Міжнародна економічна інтеграція
4. Глобалізація й економічний розвиток
5. Міжнародна економічна політика України

Розглядають питання функціонування світового господарства і відкритих економік в умовах глобалізації, зокрема:

1. принципи функціонування міжнародної валюти і міжнародних валютних ринків;
2. формування валютних ринків;
3. ролі та значення платіжного балансу в забезпеченні макроекономічної рівноваги;
4. передумови і наслідки економічної інтеграції країн світу;
5. шляхів інтеграції України в Європейське співтовариство;
6. впливу процесів глобалізації на економічні процеси в світі;
7. економіко –правих аспектів прикордонного співробітництва в Україні;
8. принципів формування зовнішньоекономічної політики України.

Структурно – логічні схеми матеріалу заняття

Корпоративний	Кожна державна або приватна компанія в межах існуючого зовнішнього правового поля має свою власну стратегію і тактику залучення і використання іноземної робочої сили
Національний	Сукупність державних нормативно-правових актів і адміністративних рішень щодо еміграційної або імміграційної політики
Міждержавний або міжнаціональний	Регулювання відбувається на підставі укладених двосторонніх або багатосторонніх договорів (угод)
Наддержавний або наднаціональний	Законотворча процедура з боку наднаціональних політико-економічних інтеграційних угруповань
Міжнародний	Розробка і прийняття міжнародних конвенцій у сфері трудових відносин

Схема 2.5 - Рівні регулювання міжнародних міграційних процесів

Схема 2.6 - Конвертованість валют

Західна Європа	Загальна кількість зайнятих щорічно коливається в межах 4-7,5 млн. чоловік. Їх питома вага в загальній чисельності працюючих в деяких країнах становить: Люксембург – 33%; Швейцарія – 20%; Австрія – 9%; Бельгія – 9%; Німеччина – 8%; Франція – 8%; Нідерланди – 5%; Данія – 4%; Італія – 2%.
США	Іноземці складають більше 7% від загальної чисельності, причому 75% від загальної чисельності іноземців-резидентів, які народжені за межами США (близько 26 млн. осіб), Серед країн-експортерів робочої сили до США слід назвати Мексику, на яку припадає 12% прибулих, а також Китай, Філіппіни, В'єтнам, Індію, колишні республіки СРСР і Домініканську Республіку.
Нафтодобувні країни Близького Сходу	В регіон щорічно прибуває близько 4 млн. іноземців. Питома вага іммігрантів: Катар – 95%; Саудівська Аравія – 48%; Бахрейн – 46%; Оман – 40%; ОАЕ – 37%.
Латинська Америка	Загальна чисельність прибулих дорівнює 7-8,5 млн. чоловік. Найбільше притягує до себе Аргентина. Серед інших країн, з точки зору тяжіння, можна також виділити Венесуелу.
Австралія	Країна стає все більш привабливою для іноземців. Сьогодні одна чверть населення Австралії – іммігранти з більше ніж 100 країн світу.
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	Головними країнами-реципієнтами виступають Південна Корея, Японія, Бруней, Гонконг, Малайзія, Сінгапур, Тайвань, в які прибувають вихідці з Китаю, Таїланду, Лаосу, В'єтнаму, Індії та Філіппін.
Африка	В Північній Африці центром тяжіння виступає Лівія, що приймає, насамперед, єгиптян, а на півдні – Південно-Африканська республіка, яка притягує вихідців з Мозамбіку та деяких інших сусідніх країн.

Схема 2.7 - Сучасні центри тяжіння робочої сили

Статті платіжного балансу за методикою Міжнародного валютного фонду

А. ПОТОЧНІ ОПЕРАЦІЇ

Товари.
Послуги.
Доходи от інвестицій.
Інші послуги та доходи.
Приватні односторонні перекази.
Державні односторонні перекази.

В. ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІНШИЙ ДОВГОСТРОКОВИЙ КАПІТАЛ

Прямі інвестиції.
Портфельні інвестиції.
інший довгостроковий капітал.

Разом А: *Баланс поточних операцій*

Разом А+В: *Базисний баланс*

С. ІНШИЙ КОРОТКОСТРОКОВИЙ КАПІТАЛ

Національний державний сектор.
Банківський сектор.
Інші сектори

Д. ПОМИЛКИ ТА ПРОПУСКИ.

Разом А+В+С+Д

Е. БАЛАНСУВАЛЬНІ СТАТТІ

Переоцінка золотого запасу.
Розподіл та використання СПЗ.
Переоцінка валютних резервів.

Разом А+В+С+Д+Е

Ф. НАДЗВИЧАЙНЕ ФІНАНСУВАННЯ.

Разом А+В+С+Д+Е+ F

Г. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЯКІ УТВОРЮЮТЬ ІВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ ІНОЗЕМНИХ ОФІЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Разом А+В+С+Д+Е+ F+ G:

Баланс офіційних розрахунків (підсумковий баланс)

Н. ПІДСУМКОВА ЗМІНА РЕЗЕРВІВ

Монетарне золото (державний золотий запас).
СПЗ (спеціальні права запозичення).
Резервна позиція в МВФ.
Іноземна валюта. Інші вимоги. Кредити МВФ.

Схема 2.8 - Структура платіжного балансу за методикою Міжнародного валютного фонду

Практичні завдання

Завдання 2.4

В Україні товар коштує 1400 грн., у США – 300 дол. З'ясуйте рівень реального валютного курсу, якщо номінально: 1 дол. - 8,0 грн. Якій країні вигідно експортувати товар за таких умов?

Завдання 2.5

У відкритій економіці фірми розраховуються з сімейними господарствами за спожиті ресурси, сплачуючи їм 920 млн. дол. Домогосподарства витрачають на споживання 680 млн. дол. і заощаджують 130 млн. дол. Фірми перераховують в інвестиційний фонд 60 млн. дол. і одержують інвестиції в обсязі 240 млн. дол. Країна експортує продукції на суму 140 млн. дол., експортує – 145 млн. дол., перераховує за кордон інвестиції в обсязі 60 млн. дол., одержує з-за кордону інвестиції в обсязі 45 млн. дол., проміжне споживання складає 300 млн. дол. Визначте сальдо платіжного балансу та ймовірну макроекономічну політику уряду.

Ситуаційні завдання

1. Якщо США запроваджує зовнішньоторговельні обмеження, чи подорожчає американський долар на валютних ринках? Чому?
 2. Поясніть твердження, що при зростанні курсу національної валюти в реальному вираженні по відношенню до іноземних валют експортери втрачають і, навпаки, при падінні курсу національної валюти у реальному вираженні до іноземних валют експортери виграють значні економічні переваги.
 3. Який вплив на внутрішню і зовнішню рівновагу має збільшення попиту на гроші в країні в умовах гнучкого валютного курсу? Яке значення при цьому буде мати ступінь мобільності капіталу?
 4. З яких причин економічна інтеграція в більшості випадків викликає зростання добробуту країн, що інтегруються?
 5. З 2004 року членами Європейського Союзу стали 10 країн Центральної та Східної Європи. Спробуйте спрогнозувати, як вплине це розширення ЄС на подальший розвиток двостороннього економічного співробітництва України з даними державами, зокрема, у сфері торгівлі, інвестиційно-коопераційної співпраці, трудової міграції та взаємодії у фінансовій сфері. Які, на вашу думку, фактори інтеграційного процесу в Європі є сприятливими, а які несприятливими для України?
 6. Визначте можливу участь України у вирішенні глобальних проблем людства.
 7. Охарактеризуйте напрямки розвитку прикордонного співробітництва як одного зі шляхів інтеграції країни в світове господарство.
- Джерела: [1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 21, 23].

3.ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

3.1. Загальні рекомендації

Складається з 19 питань, на які необхідно дати розгорнуті й ґрунтовні відповіді. Номер варіанта теоритичного питання студенти обирають відповідно до суми двох останніх цифр номера залікової книжки (наприклад, номер залікової книжки студента №1230675, номер варіанта 12 ($7+5=12$). Номеру залікової книжки студента, який закінчується на два нулі (наприклад №123 06 00), відповідає варіант № 19.

При виконанні теоретичної частини бажано скласти план відповіді, який навести після питання даного варіанту. Відповідь закінчують висновками.

Наприкінці контрольної роботи потрібно навести список посилань.

З вимогами щодо оформлення контрольної роботи можна ознайомитися у Методичних вказівках щодо оформлення контрольних, курсових і дипломних робіт (для студентів заочної форми навчання та другої вищої освіти спеціальностей 6.050100 – «Економіка підприємства», 6.050100 – «Облік і аудит», 6.050200 - «Менеджмент організацій») / Укл.: Ковалевська А.В., Склярчук Н.І.. - Харків: ХНАМГ, 2008. – 28 с.

Наприклад:

Варіант 11. ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО.

План відповіді

1. Механізм зовнішньоекономічної діяльності України: сутність та принципи формування.
2. Основні форми економічного співробітництва країн світу.
3. Сучасний стан зовнішньоекономічних зв'язків України. Структура експорту.
4. Проблеми й перспективи розвитку міжнародних економічних відносин України.

При складанні плану відповіді студент може використати ключові поняття, наведені після кожного питання.

3.2 Варіанти завдань: теоретична частина

Варіант 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Світове господарство як об'єкт міжнародних економічних відносин. Національні й світове господарства, їх взаємодія. Етапи розвитку, закономірності та особливості розвитку світового господарства. Структура світового господарства. Макроекономічні показники розвитку національних та світового господарств.

Процес інтернаціоналізації виробництва. Міжнародний поділ праці, умови й фактори його розвитку. Основні типи міжнародного поділу праці. Способи залучення національних господарств до світової системи поділу праці. Глобалізація та економічний раціоналізм.

Варіант 2. СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Сутність міжнародних економічних відносин. Міжнародні економічні відносини як основна частина міжнародних відносин. Особливості та тенденції розвитку сучасних міжнародних економічних відносин.

Форми міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля. Міжнародний рух капіталу. Міжнародна міграція робочої сили. Світова валютна система та міжнародні розрахунки. Загальна характеристика і взаємозв'язок форм міжнародних економічних відносин.

Об'єкт і головні суб'єкти міжнародних економічних відносин (фізичні особи, об'єднання; держави, міжнародні організації). Особливості держави як суб'єкта міжнародних економічних відносин. Організаційно-правові форми юридичних осіб у міжнародній господарській практиці. ТНК як специфічні суб'єкти міжнародних економічних відносин. Суб'єкти міжнародних економічних відносин України.

Варіант 3. РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Внутрішня і зовнішня рівновага. Модель Манделла. Чисті зарубіжні активи. Мобільність капіталу. Бюджетно – податкове регулювання міжнародних відносин. Грошово – кредитна політика. Зовнішньоторговельна

політика. Абсолютна не мобільність капіталу. Відкрита економіка. Макроекономічні моделі відкритих економік. Модель малої відкритої економіки. Модель великої відкритої економіки. Модель загальної рівноваги.

Варіант 4. МОДЕЛІ, ПРИНЦИПИ Й ФАКТОРИ РОЗВИТКУ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Еволюція теорії міжнародних економічних відносин. Теорії міжнародних економічних відносин. Меркантилізм. Теорії абсолютних і порівняльних переваг, їх розвиток і модифікація. Модель альтернативних витрат. Модель «Хекшера - Оліна», «парадокс Леонтьєва». Розвиток неофакторних і неотехнологічних моделей. Теорія розміру країни. Теорії міжнародних валютних відносин. Моделі торгової політики та міжнародної економічної інтеграції. Динамічні моделі міжнародної конкурентоспроможності.

Загальні принципи міжнародних економічних відносин (еволюційність, системність, еквівалентність обміну, неконфронтаційність). Специфічні принципи міжнародних економічних відносин, механізм їх опрацювання та особливості реалізації на національному, міжнаціональному та наднаціональному рівнях. Принципи зовнішньоекономічної діяльності України. Концепції перебудови міжнародних економічних відносин: програми Нового міжнародного економічного порядку (НМЕП) і Міжнародної економічної безпеки (МЕБ).

Варіант 5. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Масштаб, структура, динаміка й тенденції розвитку міжнародної торгівлі. Формування та особливості світового ринку товарів та послуг. Конкуренція на світових товарних ринках. Міжнародні товарні класифікації. Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності. Гармонізована система опису і кодування товарів.

Принципи, суть і рівні регулювання міжнародних торгових відносин. Суть і сучасні форми протекціонізму. Тарифне і нетарифне регулювання міжнародних торгово-економічних відносин. Теорія оптимального митного

тарифу. Мито та митний тариф. Демпінг і антидемпінгові процедури в міжнародній торгівлі. Митні формальності та технічні бар'єри.

Стимулювання експорту. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ/СОТ) та її роль у розвитку міжнародної торгівлі. Україна і СОТ. Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД).

Особливості торгово-економічних відносин розвинених країн і країн, що розвиваються. Україна на світовому ринку товарів та послуг.

Варіант 6. ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ

Зовнішня, міжнародна й світова торгівля. Місце міжнародної торгівлі в міжнародних економічних відносинах. Показники масштабів, структури, динаміки й результативності міжнародної торгівлі. Види міжнародної торгівлі. Торгівля товарами й послугами. Торгівля сировинними й сільськогосподарськими товарами; промисловими товарами; машинами й обладнанням. Форми сучасної міжнародної торгівлі. Традиційна торгівля, торгівля у межах кооперації, зустрічна торгівля. Способи міжнародної торгівлі. Торгівля безпосередня і через посередників. Біржова торгівля, міжнародні аукціони й тендери (торги).

Ціноутворення у міжнародній торгівлі. Систематизація цін за: умовами розрахунків, стану ринку, повнотою обліку витрат, ступенем фіксації, специфікою товарів та рівнем інформаційної відкритості, формування фактурної ціни. Індикативні ціни. Цінові скидки. Базисні умови поставки.

Варіант 7. ФОРМИ МЕВ: МІЖНАРОДНИЙ РУХ КАПІТАЛІВ

Сутність та мотивація міжнародного руху капіталу. Мета й форми експорту капіталу. Наслідки вивозу капіталу для країн-експортерів та країн-імпортерів. Підприємницький і позичковий капітал. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародна технічна допомога. Критерії вибору країни для інвестування. Масштаби, структура, динаміка, напрямки та особливості руху капіталу в сучасних умовах.

Формування і розвиток світового ринку капіталу. Функціональна структура світового ринку позичкового капіталу: світовий грошовий ринок та світовий ринок капіталів, світовий фінансовий ринок. Географічна структура світового ринку капіталу. Інституціональна структура ринку позичкового капіталу. Транснаціональні банки, фінансові компанії, фондові біржі. Валютна структура світового ринку капіталів. Євроринок.

Україна у процесах міжнародного руху капіталу.

Варіант 8. ФОРМИ МЕВ: МІЖНАРОДНИЙ КРЕДИТ

Міжнародний кредит та його основні різновиди. Товарний і валютний; зв'язаний і фінансовий; забезпечений та бланковий; приватний, урядовий, змішаний і міжнародних установ; короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий кредит.

Проблема зовнішньої заборгованості, шляхи й механізми її вирішення. Реструктуризація боргу.

Світові фінансові центри, передумови виникнення та особливості функціонування. Світові фінансові центри розвинених країн та світові фінансові центри країн, що розвиваються.

Варіант 9. ФОРМИ МЕВ: МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ

Міграція населення та міграція робочої сили. Сутність та причини міжнародної міграції робочої сили. Види міжнародної міграції: кінцева, тимчасова, сезонна, маятникова; добровільна та примусова; легальна та нелегальна; робочих та спеціалістів. «Втеча розумів», його причини, напрямки, кількісна та якісна оцінка. Соціальні аспекти міжнародної міграції робочої сили. Етапи, структура, масштаби та основні напрямки сучасних міграційних процесів. Особливості формування та розвитку світового ринку праці.

Регулювання міжнародних міграційних процесів. Адміністративно-правове та економічне регулювання. Одностороннє, дво - та багатостороннє, у рамках інтеграційних угруповань. Роль міжнародних організацій в регулюванні міграційних процесів. Міжнародна організація праці (МОП), її завдання,

структура, напрямки діяльності. Особливості державного регулювання міграційних процесів. Україна в світових міграційних процесах.

Варіант 10. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА І СУЧАСЕЇ СИСТЕМИ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Національна економіка. Світові моделі національних економік. Класифікація країн світу. Регіональний і типологічний підхід до класифікації країн світу. Класифікація за станом соціально – економічного розвитку Організації об'єднаних націй. Класифікація країн світу за рівнем доходу Світового банку. Класифікація країн за рівнем людського розвитку.

Місце і значення окремих країн світу в світовому господарстві.

Варіант 11. МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ І ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС КРАЇНИ

Міжнародні розрахунки й фактори, які впливають на їх стан та розвиток. Типи та види міжнародних розрахунків. Форми міжнародних розрахунків та їх порівняльна характеристика. Особливості міжнародних розрахунків України.

Платіжний баланс, його структура та методологія складання. Види платіжних балансів. Макроекономічні показники та їх вплив на платіжний баланс. Засоби та методи регулювання платіжного балансу.

Варіант 12. СВІТОВА ВАЛЮТНА СИСТЕМА

Сутність, завдання та функції світової валютної системи. Основні елементи світової валютної системи. Національні, міжнародні (регіональні) та світові валютні системи. Еволюція світової валютної системи. Паризька, Генуезька, Бреттон-Вудська та Ямайська валютні системи. Система золотого стандарту. Регіональна валютна система Європейського Союзу. Особливості валютних відносин країн, що розвиваються.

Варіант 13. ФОРМИ МЕВ: МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ

Поняття валюти та її види. Конвертованість валюти. Вільно конвертована, частково конвертована та неконвертована валюти. Внутрішня та зовнішня конвертованість. Резервна (ключова) валюта. Скасування валютних обмежень

та запровадження оборотності валют. Проблема конвертованості національної валюти України та шляхи її вирішення.

Валютний паритет, валютний курс та його роль в міжнародних економічних відносинах. Котирування валют.

Торгівля валютою і валютні ризики. Міжнародне регулювання валютних відносин.

Варіант 14. СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Поняття й особливості міжнародної економічної інтеграції. Інтеграція як відносини і як процес. Мікро- і макроінтеграція. Горизонтальна й вертикальна мікроінтеграція. Макроінтеграція й економічний регіоналізм. Передумови та умови становлення міжнародної економічної інтеграції як якісно нового рівня міжнародних економічних відносин.

Форми регіональної економічної інтеграції. Зони преференційної та вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний та політичний союзи. Шляхи формування міжнародних економічних інтеграційних угруповань (комплексів). Сучасні особливості регіональної економічної інтеграції. Проблеми та перспективи світової (глобальної) інтеграції.

Варіант 15. ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Становлення і еволюція західноєвропейської економічної інтеграції. Особливості розвитку інтеграційних процесів в Європі та їх інституційний механізм. Європейський Союз (ЄС) та його склад. Мета створення ЄС, логіка становлення, основні етапи розвитку. Європейське об'єднання вугілля і сталі. Паризька угода. Створення ЄЕС і Євратома. Римська угода. Митний союз. Формування спільного ринку. Єдиний європейський Акт та процес його реалізації. Маастрихтська угода. Європейський Союз (ЄС). Мета та особливості формування валютно-економічного та політичного союзу. Сучасна інституційна структура й політико-правові механізми ЄС. Політика ЄС стосовно третіх країн та їх угруповань.

Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). Мета створення, основні завдання та особливості діяльності. Перспективи розвитку ЄАВТ. Формування європейського економічного простору (ЄЕП). Рада Європи. Центральноевропейська ініціатива (ЦЄІ).

Варіант 16. ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ

Процеси інтернаціоналізації, інтеграції та транснаціоналізації в теорії та практиці міжнародних економічних відносин. Сутність та причини виникнення міжнародних монополій. Форми міжнародних монополій. Типи монополістичних об'єднань. Картелі, синдикати, пули, трести, концерни, холдинги, фінансові групи. Види міжнародних корпорацій. ТНК та БНК. Сутність і еволюція транснаціональних корпорацій (ТНК) та багатонаціональних корпорацій (БНК).

Масштаби та специфіка діяльності ТНК. Економічні переваги ТНК. Вплив ТНК на економіку та політику іноземних держав. Форми й методи регулювання діяльності ТНК на національному, міжнаціональному та наднаціональному рівнях.

Роль ТНК в міжнародних економічних відносинах. Сучасна стратегія ТНК. Пошуки підвищення ефективності виробництва. Глобалізація фірм. Транснаціональні стратегічні альянси (ТСА): причини створення, результати діяльності. Міжнародні фінансово-промислові групи СНД.

Варіант 17. СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Сутність і мотивація міжнародного бізнесу. Типи та види міжнародного бізнесу. Приватний і державний міжнародний бізнес. Промисловий, аграрний, торговий, фінансовий бізнес.

Суб'єкти міжнародного бізнесу. Класифікація фірм за: типом господарської діяльності та характером здійснення операцій; правовим статусом; характером власності; приналежністю капіталу та контролю; сферою діяльності. Транснаціональні корпорації. Міжнародні спільні підприємства. Союзи підприємств, державні органи та міжнародні економічні організації.

Форми міжнародного бізнесу. Експорт та імпорт, ліцензування, франчайзинг, управління за контрактом, угоди «під ключ», колективні контракти, пряме інвестування, дольові засади володіння, спільні підприємства. Умови розвитку та порівняльна характеристика форм міжнародного бізнесу.

Варіант 18. СЕРЕДОВИЩЕ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Поняття середовища міжнародних економічних відносин, його структуризація та особливості. Специфіка аналізу та оцінки середовища міжнародних економічних відносин.

Політико-правове середовище. Особливості взаємодії політики й економіки в міжнародних економічних відносинах. Моделі політичного устрою та їх сумісність. Політичні інтереси країни, угруповань, регіонів. Політична стабільність і політичні ризики. Правове регулювання міжнародних економічних відносин на національному, міжнародному й наднаціональному рівнях. Типи правових систем. Інституціональне забезпечення міжнародних економічних відносин.

Економічне середовище. Світовий ринок, його структура й особливості розвитку. Систематизація країн світу: регіональний, регіонально-економічний, економічний, організаційний, соціально-економічний принципи. Методологія та інструментарій оцінки економічного потенціалу країни, групи країн та регіонів світу.

Соціально-культурне середовище. Фізіологічна поведінка. Соціальна поведінка та її основні характеристики: стать, вік, сім'я, каста, етнос, раса, національність, професія, релігія, політична орієнтація. Мотивація праці. Мовна і немовна комунікація, мораль і етикет. Менталітет. Культура.

Варіант 19. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНУ СВІТОГОСПОДАРСЬКУ СИСТЕМУ

(номери останні цифри залікової книжки – два нулі).

Об'єктивна необхідність і умови інтеграції України в сучасну систему світо-господарських зв'язків. Політико-правові, економічні, соціально-

культурні та інфраструктурні передумови інтеграції. Потенціал та інтеграційні можливості транснаціоналізації господарських зв'язків.

Формування інтеграційних пріоритетів України. Особливості, напрямки та шляхи інтеграції. Особливості участі України в європейських регіональних та субрегіональних угрупованнях. Політика України стосовно ЄС та етапи її реалізації.

3.3 ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ: ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Задача 1

Обсяг вітчизняного експорту складає X млрд. грн., обсяг імпорту – Y млрд. грн. Обсяг експорту всіх зарубіжних країн складає 5750 млрд. грн., обсяг імпорту – Z млрд. грн. Розрахуйте світовий торговельний оборот кожного з регіонів, їх частку в світовому торговельному обороті, сальдо торговельного балансу кожної з країн.

Варіант	експорт X , млрд. грн.	імпорт Y , млрд. грн.	імпорт Z , млрд. грн.
1	56	52	5680
2	55	54	5970
3	52	50	5469
4	53	53	5430
5	53	43	5680
6	56	51	5740
7	59	53	5360
8	57	54	5260
9	50	52	5675
10	54	51	5375
11	56	48	5790
12	58	57	5670
13	58	54	5480
14	51	50	5580
15	52	58	5280
16	57	51	5630
17	52	50	5850
18	52	58	5580
19	58	53	5450

Задача 2

Визначте економічні ефекти для споживачів, виробників, державного бюджету і країни в цілому від запровадження тарифного мита, якщо при цьому ціна товару на внутрішньому ринку країни перевищує світову на H грн., споживання зменшиться з $D1$ до $D2$ тис. штук на рік, а вітчизняне виробництво зросте з $S1$ до $S2$ тис. штук на рік.

Варіант	$D1$, тис. шт.	$D2$, тис. шт.	$S1$, тис. шт.	$S2$, тис. шт.	H , грн.
1	8000	5000	2000	4000	50
2	8000	6000	3000	4500	60
3	10000	6000	2000	3000	60
4	12000	6000	2500	4000	40
5	7000	4000	2000	3500	50
6	8000	5000	2500	4000	40
7	10000	5000	3000	4000	40
8	12000	7000	4000	5500	60
9	7000	4000	1500	3000	40
10	9000	5000	2500	4000	30
11	10000	6000	3000	4500	60
12	8000	6000	4000	5000	50
13	10000	8000	5000	6500	40
14	9000	7000	5000	6500	40
15	8800	6800	3000	4000	50
16	10000	6000	3000	4500	60
17	9000	6000	3500	5000	50
18	8000	6500	4000	5000	60
19	9200	6500	4000	5000	50

Задача 3

Ринок праці в країні А характеризують наступні показники:

- функція попиту на працю має вигляд $D = a - 5 \cdot w$;
- функція пропозиції праці має таке вираження $S = b + c \cdot w$.

Для ринку праці країни В характерні такі показники:

- функція попиту на працю має вигляд $D'' = 120 - a \cdot w$;
- функція пропозиції праці має таке вираження $S'' = 40 + 5 \cdot w$.

Визначити: обсяги зайнятості, рівень заробітної плати в обох країнах (w), потенційний напрямок міграції робочої сили, зміни характеристики ринку праці за умов зростання рівноважної погодинної ставки заробітної плати на один долар. Накресліть ситуацію на ринках праці країн.

Варіант	a	b	c	a^*
1	100	50	3	4
2	110	60	3	3
3	110	60	4	4
4	100	60	3	4
5	120	70	4	3
6	110	50	4	3
7	120	50	4	3
8	100	60	4	3
9	100	50	3	4
10	110	50	4	4
11	100	60	3	3
12	110	40	4	4
13	110	60	3	3
14	100	50	4	3
15	120	60	4	3
16	120	40	3	4
17	110	40	5	3
18	120	50	3	3
19	120	52	4	4

Задача 4

Дві країни А і Б незалежно одна від одної виробляють і споживають один і той самий товар Х. Якою буде ціна товару Х в умовах вільної торгівлі між країнами А і Б? Яка з країн буде виступати експортером товару Х і який обсяг експорту (в натуральних одиницях)? Характеристику ринків в країнах А і Б наведено в таблиці 1. (D – попит; S – пропозиція; P - ціна)

ВАРІАНТ 1

Показник	Країна А					Країна Б				
P	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 2

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	80	70	60	50	40	60	50	40	30	20
S	15	25	35	45	55	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 3

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	62	52	42	32	22
S	10	20	30	40	50	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 4

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	75	65	55	45	35	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	52	62	72	82	92

ВАРІАНТ 5

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 6

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	60	50	40	30	20
S	5	10	15	20	25	52	56	60	64	70

ВАРІАНТ 7

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	58	55	53	50	47
S	10	20	30	40	50	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 8

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	80	70	60	50	40	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	55	60	65	70	75

ВАРІАНТ 9

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	85	75	65	55	45	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	52	60	68	76	84

ВАРІАНТ 10

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 11

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	65	60	55	50	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	52	60	68	76	84

ВАРІАНТ 12

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	100	90	80	70	60	70	65	60	55	50
S	10	20	30	40	50	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 13

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	140	130	120	110	100	60	50	40	30	20
S	30	50	70	90	110	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 14

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	140	130	120	110	100	65	50	45	40	35
S	30	50	70	90	110	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 15

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	60	50	40	30	20
S	10	20	30	40	50	35	40	45	50	55

ВАРІАНТ 16

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	80	70	60	50	40
S	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

ВАРІАНТ 17

Показник	Країна А					Країна Б				
P	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	70	60	50	40	30	60	50	40	30	20
S	35	45	55	65	75	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 18

Показник	Країна А					Країна Б				
P	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	75	65	55	45	35	100	90	80	70	60
S	10	20	30	40	50	50	60	70	80	90

ВАРІАНТ 19

Показник	Країна А					Країна Б				
P	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	100	80	60	40	20	60	50	40	30	20
S	15	25	35	45	55	30	40	50	60	70

Задача 5

Автомобільна шина в Україні коштує R дол. США, в Польщі – K дол. США, в Росії – G дол. США (табл.). Україна для міжнародного автомобільного ринку є малою країною і її торгівля комплектуючими і автомобілями не впливає на рівень міжнародних цін. Розгляньте наступні ситуації:

1. В Україні вводиться адвалерний митний тариф у розмірі L на імпорт шин. Чи будуть українські резиденти продовжувати імпорт шин? з якої із запропонованих країн?
2. При створенні митного союзу з Росією буде зберігатися власне виробництво або ж країна буде імпортувати товар (за інших незмінних умов)?
3. Які стандартні ефекти виникають при створенні митного союзу України і Росії за даних умов?

4. Якщо в Україні водитися адвалерний митний тариф не у розмірі L , а в два рази нижче, чи буде Україна продовжувати імпорт шин?
5. Які стандартні ефекти від створення митного союзу виникнуть в цьому випадку?

варіант	R дол. США	K дол. США	G дол. США	митний тариф L , %
1	96	70	50	80
2	82	64	50	60
3	84	62	50	100
4	90	80	60	90
5	80	70	60	84
6	86	68	50	68
7	92	70	60	80
8	90	72	60	100
9	86	70	50	80
10	100	80	60	60
11	98	80	60	100
12	102	82	60	90
13	96	70	60	80
14	94	72	60	60
15	88	70	50	100
16	96	74	60	90
17	82	70	50	84
18	84	70	50	68
19	90	68	60	80

3.4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ

Задача 1

Обсяг вітчизняного експорту складає **62** млрд. грн., обсяг імпорту – **65** млрд. дол. Обсяг експорту всіх зарубіжних країн складає **6750** млрд. дол., обсяг імпорту – **6550** млрд. дол. Розрахуйте світовий торговельний обіг, торговельний обіг кожного з регіонів, їх частку у світовому торговельному обороті, сальдо торгового балансу кожної з країн.

Методичні рекомендації.

Одними з основних кількісних показників зовнішньої країни є торговельний обіг і торговельне сальдо країни.

Торговельний обіг країни – сума вартостей експорту та імпорту країни за певний період часу

$$TO = E + I, \quad (1)$$

де TO – торговельний обіг, млрд. дол.;

E – експорт країни за певний проміжок часу (в основному за рік), млрд. дол.;

I – імпорт країни за певний проміжок часу (в основному за рік), млрд. дол.

Сальдо торгового балансу – це різниця між вартісним обсягом експорту та імпорту товарів окремої країни.

$$CB = E - I, \quad (2)$$

де CB – сальдо торгового балансу, млрд. дол.

Сальдо торгового балансу може бути пасивним, якщо $I > E$, і $CB < 0$, активним, якщо $I < E$, і $CB > 0$. Для будь – якої країни важливим є досягнення активного сальдо торгового балансу.

Для зазначеного прикладу для «Вітчизни» торговий обіг дорівнює 127 млрд. дол., сальдо торгового балансу пасивне, оскільки імпорт країни (65 млрд. дол.) перевищує експорт (62 млрд. дол.) і дорівнює – 3 млрд. дол.

Світовий торговий обіг є сумою експортів усіх країн світу, тобто

$$TO^{cb} = \sum_{i=1}^n E, \quad (3)$$

де TO^{cb} – світовий торговий обіг, млрд. дол.;

n – кількість країн світу.

Таким чином, торговий обіг світу за даних умов складає 6812 млрд. дол.

Сальдо торгового балансу іншого світу складає 200 млрд. дол.

Частка торгового обігу кожною країни в світовому торговому обігу розраховується як відсоток від світового торгового обігу. Для «Вітчизни» вона буде складати 1,87 %, доля всього іншого світу 96,13%.

Задача 2

Визначте економічні ефекти для споживачів, виробників, державного бюджету і країни в цілому від запровадження тарифного мита, якщо при цьому ціна товару на внутрішньому ринку країни перевищує світову на **20** грн., споживання зменшиться з **10000** до **8000** тис. штук на рік, а вітчизняне виробництво зросте з **5500** до **7000** тис. штук на рік.

Методичні рекомендації

Для вирішення задач такого типу необхідно побудувати графіки, що ілюструють дану ситуацію на внутрішньому ринку країни (рис. 3.1).

До запровадження тарифного мита обсяги споживання товару в країні складали 10 000 тис. шт. на рік. При цьому обсягу внутрішнього виробництва задовольняли потреби в товарі лише на 5 500 тис. шт. Таким чином, обсяги імпорту до впровадження мита складали 4 500 шт. товар на рік.

Після запровадження мита імпорт товару скоротиться внаслідок скорочення попиту і збільшення внутрішньої пропозиції і буде складати 1000 тис. шт. на рік.

Запровадження тарифного мита призводить до того, що ціна на товар на внутрішньому ринці зростають, споживання товару скорочується, і споживачі змушені витратити на 20 грн. більше на кожну одиницю товару. Втрати споживачів складає площа трапеції, яка включає області $(a + b + c + d)$.

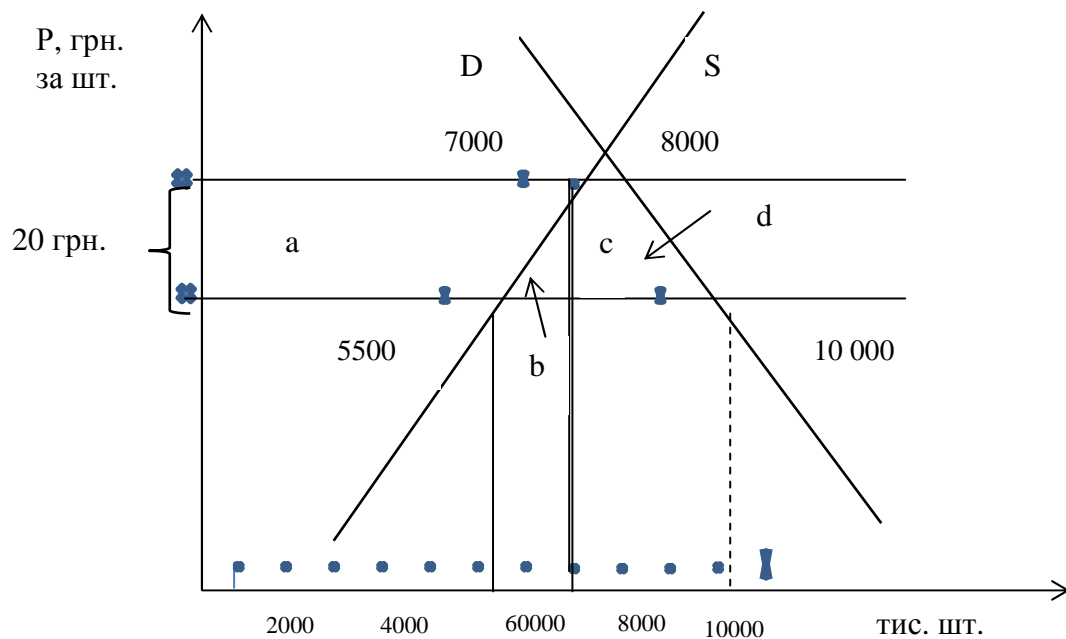

Рис. 3.1 - Економічні ефекти від запровадження митного тарифу.

Для розрахунку втрат споживачів використаємо формулу розрахунку площі трапеції.

Площа трапеції складає половину суми підстав трапеції, які помножені на її висоту.

$$(a + b + c + d) = \frac{1}{2} * (8000 + 10000) * 20 = 180000 \text{ тис. грн.}$$

Збільшення цін на внутрішньому ринку призводить до зростання внутрішнього виробництва, тобто до виграшу виробників, який кількісно складає площу трапеції (a):

$$(a) = \frac{1}{2} * (5500 + 7000) * 20 = 125000 \text{ тис. грн.}$$

Області b і d є чистими втратами суспільства від запровадження мита. Вони розраховуються як різниця між втратами споживачів і виграшами виробників і державного бюджету.

Тарифне мито є податком на імпорт, область (c), яка є добутком обсягу імпорту і розміру митного тарифу, відображає доходи державного бюджету.

$$(c) = 20 * (8000 - 7000) = 20000 \text{ тис. грн.}$$

Чисті втрати суспільства від запровадження митного тарифу складуть:

$$\text{Чисті втрати} = 180000 - (125000 + 20000) = 35000 \text{ тис. грн.}$$

Задача 3

Ринок праці в країні А характеризують наступні показники :

- функція попиту на працю має вигляд $D = 140 - 5*w$;
- функція пропозиції праці має таке вираження $S = 80 + 3*w$.

Для ринку праці країни В характерні такі показники:

- функція попиту на працю має вигляд $D'' = 100 - 5*w$;

функція пропозиції праці має таке вираження $S'' = 40 + 5*w$.

Визначити: обсяги зайнятості, рівень заробітної плати в обох країнах (w), потенційний напрямок міграції робочої сили, зміни характеристики ринку праці за умов зростання рівноважної погодинної ставки заробітної плати в країні – експортері робочої сили на один долар? Накресліть ситуацію на ринках праці країн.

Методичні рекомендації

Графічно ситуація на ринку праці країни В матиме вигляд (рис. 3.2).

Щоб знайти рівноважні обсяги зайнятості і рівень заробітної плати в кожній країні, необхідно прирівняти попит на працю і її пропозицію ($D = S$) і розв'язати рівняння.

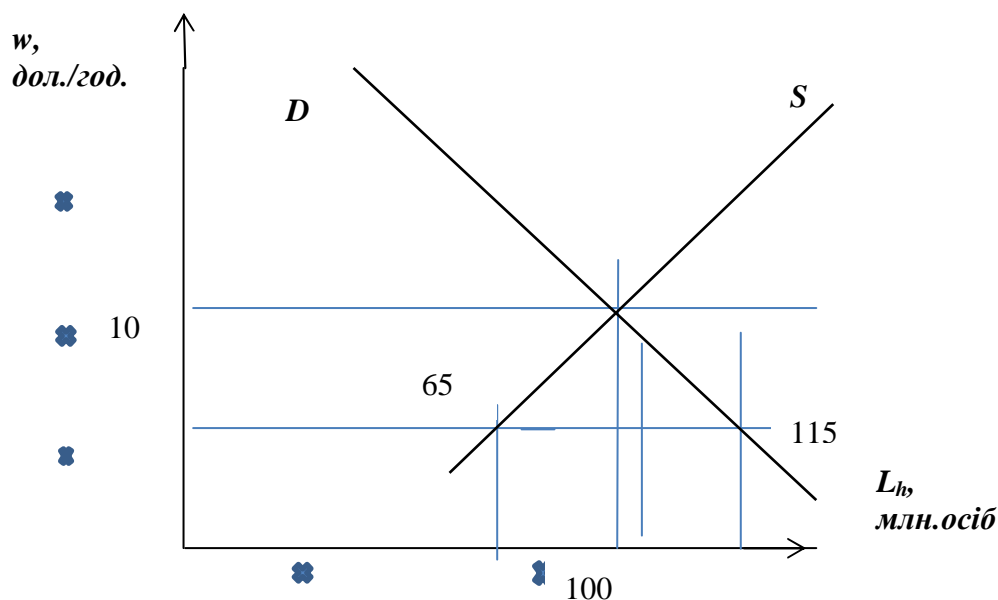

Рис. 3.2 - Формування рівноважної погодинної ставки оплати праці в країні А

$$140 - 5*w = 80 + 3*w$$

$$60 = 8*w$$

$$w = 7,5 \text{ дол./год.}$$

$$L_h = 102,5 \text{ млн. осіб}$$

в країні В.

$$140 - 5 \cdot w = 40 + 5 \cdot w$$

$$100 = 10 \cdot w$$

$$w' = 10 \text{ дол./год.}$$

$$L_h' = 90 \text{ млн. осіб}$$

Отже, міграція буде відбуватися із країни А у країну В, оскільки заробітна плата там більше.

Якщо в країні А заробітна плата зросте на один долар і буде складати 8,5 дол./год. Тоді обсяги міграції із країни А у країну В буде складати:

$$L_{hl} = (80 + 3 \cdot 8,5) - (140 - 5 \cdot 8,5) = 105,5 - 97,5 = 8 \text{ млн. чол.}$$

Аналогічно відображається ситуація на ринку праці країни В.

Задача 4

Дві країни А і Б незалежно одна від одної виробляють і споживають один і той самий товар Х. Якою буде ціна товару Х в умовах вільної торгівлі між країнами А і Б? Яка з країн буде виступати експортером товару Х і який обсяг експорту (в натуральних одиницях)? Характеристики ринків в країнах А і Б наведено в таблиці 1. (D – попит; S – пропозиція; Р - ціна)

ВАРІАНТ

Показник	Країна А					Країна Б				
Р	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
D	100	90	80	70	60	65	50	45	40	350
S	30	35	40	45	50	50	60	70	80	90

Для визначення ціни товару в країні А і країні Б необхідно побудувати графічні моделі ринків в декартовій системі координат; Ціна товару Р - ордината; обсяги попиту або пропозиції – абсциса. Наприклад, модель ринку для країни А наведена на рис. 3.3.

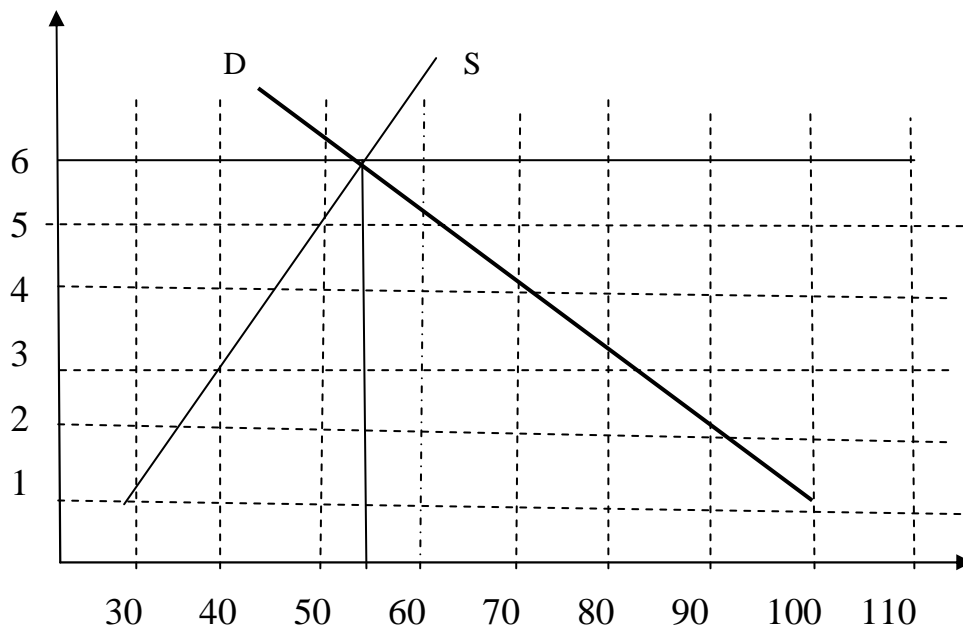

Рис. 3.3. – Модель ринку товару X країни А

На ринку країни А ціна товару складає 4 ум. од.; рівноважний обсяг реалізації 55.

Аналогічно будується модель ринку товару X для країни Б.

Експортером товару X на міжнародному ринку виступає та країна, у якої ціна на внутрішньому ринку менша. Відповідно, країна з більшою ціною на товар X буде виступати імпортером товару X.

Задача 5

Автомобільна шина в Україні коштує 90 дол. США, в Польщі – 70 дол. США, в Росії – 50 дол. США. Україна для міжнародного автомобільного ринку є малою країною і її торгівля комплектуючими і автомобілями не впливає на рівень міжнародних цін.

Розгляньте наступні ситуації:

1. В Україні вводиться адвалерний митний тариф у розмірі L на імпорт шин. Чи будуть українські резиденти продовжувати імпорт шин? з якої із запропонованих країн?
2. При створенні митного союзу з Росією буде зберігатися власне виробництво або ж країна буде імпортувати товар (за інших незмінних умов)?

3. Які стандартні ефекти виникають при створенні митного союзу України і Росії за даних умов?
4. Якщо в Україні водитися адвалерний митний тариф не у розмірі L, а в два рази нижче, чи буде Україна продовжувати імпорт шин?
5. Які стандартні ефекти від створення митного союзу виникнуть в цьому випадку?

Методичні рекомендації

У світовій практиці відомо декілька послідовних етапів інтеграції і відповідних видів інтеграційних об'єднань. Це — зона вільної торгівлі, митний союз, платіжний союз, спільний ринок, економічний союз.

Зона вільної торгівлі передбачає скасування торгових обмежень і мит між країнами-учасниками. В митному союзі відносно третіх країн встановлюється єдине зовнішньоторговельне мито і єдина зовнішньоторговельна політика. В платіжному союзі забезпечується взаємна конвертованість валют і використання єдиної розрахункової грошової одиниці. Спільний ринок передбачає свободу переміщення товарів, праці і капіталу, узгодження економічної політики. В економічному союзі проводиться загальна економічна і валютно-фінансова політика, створюються наддержавні органи управління.

Інтеграція призводить до виникнення в економіці двох видів ефектів — статичних і динамічних. До статичних ефектів відносяться економічні наслідки, що виявляються відразу після створення митного союзу: скорочення адміністративних витрат на утримання митних і прикордонних органів, ефект створення торгівлі і ефект відхилення торгівлі.

Динамічні ефекти — це економічні наслідки, що виявляються після того, як інтеграція набере силу, на пізніших стадіях розвитку. Це, наприклад, конкурентна боротьба виробників країн об'єднання, що веде до обмеження зростання цін, поліпшення якості товарів, створення і впровадження нових технологій [7].

Розв'язання

З врахуванням 100 % адвалерного імпортного тарифу ціни імпортних шин для українських резидентів досягнуть рівня:

- Імпорт з Польщі: $P_{\text{імп.}} = (70 + 70/100 \cdot 100) = 140$ поділ. США
- Імпорт з Росії: $P_{\text{імп.}} = (50 + 50/100 \cdot 100) = 100$ поділ. США

Дані ціни значно перевищують ціни на внутрішньому ринку. Найвірогідніше при відсутності політичних мотивів українські резиденти відмовляться від імпорту шин з-за кордону.

При створенні митного союзу з Росією українські резиденти матимуть можливість імпортувати (за інших рівних умов) шини за ціною 50 дол. США за одиницю. При цьому виникнути можливість відмовити як внутрішнього виробництва, так і від імпорту з Польщі.

При створенні митного союзу Україна-Росія виникає стандартний ефект підвищення добробуту, оскільки менш ефективне внутрішнє виробництво і дорогий імпорт з Польщі замінюється дешевим імпортом з Росії.

При введенні адвалерного митного тарифу 50% для українських резидентів ціни на імпорт складуть:

- Імпорт з Польщі: $P_{\text{імп.}} = (70 + 70/100 \cdot 50) = 105$ поділ. США
- Імпорт з Росії: $P_{\text{імп.}} = (50 + 50/100 \cdot 50) = 75$ поділ. США

Ціни на імпорт з Польщі значно перевищують ціни на внутрішньому ринку (на 15 дол. США). Найвірогідніше при відсутності політичних мотивів українські резиденти відмовляться від імпорту шин з Польщі. При цьому ціни на імпорт з Росії, навіть з врахуванням імпортного тарифу для українських резидентів будуть на 15 дол. США нижче чим на внутрішньому ринку. Імпорт з Росії є доцільним.

При створенні митного союзу з Росією і навіть Польщею (при 50 % адвалерном митному тарифі) українські резиденти найдоцільніше відмовляться від внутрішнього виробництва, яке замінюється дешевшим імпортом.

Як і у попередньому випадку виникає ефект зростання добробуту при умові чинника заміщення вищої продуктивності.

Інформаційно-методичне забезпечення

1. Бестужева, С.В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 384с.
2. Бочан, І.О. Глобальна економіка [Текст] : підручник / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
3. Голиков, А.П. Международные экономические термины [Текст]: словарь – справочник / А.П. Голиков, А.П. Черномаз. – К.: ЦУЛ. – 2008. – 376 с.
4. Дідківський, М.І. Зовнішньо-економічна діяльність підприємства [Текст]: навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 463с.
5. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств [Текст]: підручник / І. В. Багрова, Н. І. Редіна, В. Є. Власюк, О. О. Гетьман за ред. І. В. Багрової. – К.: ЦНЛ, 2004. – 580с.
6. Кухарська, Н.О. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] / Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков. – К.: «Одиссей». – 2006. – 456 с.
7. Міжнародна інвестиційна діяльність [Текст]: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ за заг. ред. Л.В. Руденко. - К. : КНЕУ, 2008. - 168с.
8. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / за ред. А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2005. – 156с.
9. Міжнародна економіка [Текст] : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 479с.
10. Міжнародна економіка: підручник/ [Ред. Задоя А. О., Тарсевич В. М.]. - К.: ЦУЛ, 2012.- 416 с.
11. Міжнародна економічна діяльність України [Текст] : навч. посіб / С. В. Бестужева. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 212 с.
12. Міжнародна торгівля [Текст] : навч. посіб. / за ред.Ю.Г. Козака, Н.С. Логвіновії, О.В. Мірошніченка. – 3-є вид., переробл. та доповн. – К.: ЦУЛ, 2009. – 668с.
13. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб./С. В. Фомішин, Ю. В. Колесник. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 360 с.

14. Міжнародні стратегії економічного розвитку [Текст]: навч. посіб. / за ред.: Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, І.Л. Ліганенко. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: ЦУЛ, 2009. – 356с.
15. Міжнародні фінанси [Текст]: кредитно-модульний курс: навч. посібник / за ред. Козака Ю. Г. Логвінової, Н. С. Барановської М.І. - 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 286 с.
16. Мокій, А. І. Міжнародні організації [Текст]: навч. посібник / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. К. Бабець. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 279 с.
17. Об'єднана Європа: від мрії до реальності [Текст]: історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу/ С.В.Віднянський, А.Ю.Мартинов. - 2-е вид., допов. і переробл. - К.: Києво-Могилянська академія, 2011. - 395с.
18. Світова економіка [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвіноваої. – К. : ЦНЛ, 2010. – 328с.
19. Семенов, Г.А. Міжнародні економічні відносини: Аналіз стану, реалії і проблеми [Текст]: навч. посіб. / Г. А. Семенов, М. О. Панкова, А. Г. Семенов. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : ЦНЛ, 2006. – 232с.
20. Солонінко, К.С. Міжнародна економіка [Текст]: навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 382с.
21. Україна - Європейський Союз: зібрання міжнародних договорів та інших документів (1991-2009) [Текст]/ [ред. рада: С.О. Камишев (голова) та ін.]. - К. : Юстініан, 2010. - 608с.
22. Школа, І.М. Міжнародні економічні відносини [Текст]: підручник / І. М. Школа, В. М. Козменко, О. В. Бабінська за ред. І.М. Школи. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544с.
23. Шнирков, О.І. Україна - Європейський Союз: економіка, політика, право [Текст]: монографія / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2006. – 268с.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 - Основні економічні показники провідних суб'єктів світового господарства

суб'єкти	Кількість країн	Населення млн. чол..		ВВП млрд. дол.		Експорт млрд. дол.		Імпорт млрд. дол.	
			%		%		%		%
Світ	216	6080	100	31337	100	6327	100	6405	100
промислово розвинені країни (ПРК)	29	896	14,7	24145	57,1	4042	75,7	4379	67,3
США	1	275	4,6	9883	22	781	14,2	1258	19,3
Японія	1	126	2,1	4677	7,3	479	7,0	380	5,8
Німеччина	1	83	1,4	1870	4,6	550	8,6	503	8,0
країни, що розвиваються (РК)	125	4811	77,9	11595	37	2013	20,0	1880	28,9
Китай	1	1262	21,1	1080	11,6	249	3,7	225	3,5
Найменш розвинені	40	644	10,6	596	1,9	57	0,9	38	0,6
ПК	28	373	6,7	718	2,29	271	4,2	259	4,0
Росія	1	146	2,5	251	1,25	105	1,5	43	0,7
Україна	1	49	0,8	32	0,1	15	0,23	14	0,2

Грошові одиниці країн світу

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Австралія	Австралійський долар — 100 центів	035	AUD
Австрія	євро	027	ATS
Азербайджан	Азербайджанський манат — 100 гепіків	948	AZM
Албанія	Лек — 100 кіндарків	583	ALL
Алжир	Алжирський динар — 100 сантимів	303	DZD
Антільські ос-ви	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
Ангола	Кванза — 100 лвеїв	—	AOR
Андорра	Французька та іспанська валюти	—	—
Антигуа і Барбуда	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
Антильські о-ви	Антильський гульден (флорин) — 100 центів	433	ANG
Аргентина	Аргентинське песо — 100 сентаво	—	ARS
Аруба, острів	Арубський гульден (флорин) — 100 центів	—	AWG
Афганістан	Афгані — 100 пулів	252	AFA
Багамські о-ви	Багамський долар — 100 центів	476	BSD
Бангладеш	Така — 100 пайсів	224	BDT
Барбадос	Долар Барбадосу — 100 центів	477	BBD
Бахрейн	Бахрейнський динар — 1000 філсів	414	BHD
Беліз	Долар Белізу — 100 центів	422	BZD
Бельгія	Бельгійський франк — 100 сантимів	040	BEF
Бенін	Франк КФА — 100 сантимів	—	XOF
Бермудські о-ви	Бермудський долар — 100 центів	359	BMD
Білорусь	Білоруський рубль — 100 копійок	834	BYR
Болгарія	Лев — 100 стотинок, євро	529	BGL
Болівія	Болівіано — 100 сентаво	394	BOB
Боснія і Герцеговина	Боснійсько - герцеговинський динар – 100 пара	—	BAD
Ботсвана	Пула — 100 тхебе	261	BWP
Бразилія	Реал — 100 сентаво	—	BRL
Бруней	Долар Брунею — 100 центів	478	BND

Продовження додатку Б

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Буркіна-Фасо	Франк КФА — 100 сантиметрів	—	XOF
Бурунді	Франк Бурунді — 100 сантиметрів	401	BIF
Бутан	Нгулрум — 100 четрумів	—	BTN
Вануату	Вату — 100 сантиметрів	479	VUV
Ватикан	Ватиканська ліра (має обіг поряд з італійською лірою)	—	—
Великобританія	Фунт стерлінгів — 100 пенсів, євро	003	GBP
Венесуела	Болівар — 100 сентимо	391	VEB
В'єтнам	Донг — 10 хао — 100 су	531	VND
Віргінські о-ви (Британія)	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
Віргінські о-ви (США)	Долар США — 100 центів	001	USD
Вірменія	Драм — 100 лумів	944	AMD
Гаїті	Гурд — 100 сентимо	—	HTG
Гондурас	Лемпіра — 100 сентаво	430	HNL
Гонконг	Гонконгівський долар — 100 центів	365	HKD
Греція	Драхма — 100 лепт, євро	213	GRD
Грузія	Ларі — 100 тетрі	949	GEL
Габон	Франк КФА — 100 сантиметрів	—	XAF
Гайана	Гайанський долар — 100 центів	427	GYD
Гамбія	Даласі — 100 бутутів	402	GMD
Гана	Седі — 100 песев	331	GHC
Гваделупа острів	Французький франк — 100 сантиметрів	009	FRF
Гватемала	Кетсаль — 100 сентаво	426	GTQ
Гвіана	Французький франк — 100 сантиметрів	009	FRF
Гвінея	Гвінейський франк — 100 сантиметрів	—	GNF
Гвінея-Бісау	Песо Гвінеї-Бісау — 100 сентаво	403	GWP
Гібралтар	Гібралтарський фунт — 100 пенсів	279	GIP
Гренада	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
Гуам, острів	Долар США — 100 центів	001	USD
Данія	Датська крона — 100 єре, євро	018	DKK
Джібуті	Франк Джибуті — 100 сантимів	377	DJF

Продовження додатку Б

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Домініка	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
Домініканська республіка	Домініканське песо — 100 сентаво	424	DOP
Еквадор	Сукре — 100 сентаво	425	ECS
Екваторіальна Гвінея	Франк КФА — 100 сантимів	—	XAF
Естонія	Естонська крона — 100 сенті, євро	233	EEK
Ефіопія	Бир — 100 центів	227	ETB
Єгипет	Єгипетський фунт — 100 піастрів — 1000 мільємів	239	EGP
Ємен	Єменський ріал — 100 філсів	229	YER
Заїр	Новий заїр — 100 макута (однина: лікута)	409	ZRN
Замбія	Квача — 100 нгве	392	ZMK
Західне Самоа	Тала — 100 сене	492	WST
Зімбабве	Долар Зімбабве — 100 центів	—	ZWD
Ізраїль	Новий шекель — 100 агорів	493	ILS
Індія	Індійська рупія — 100 пайсів	245	INR
Індонезія	Індонезійська рупія — 100 сенів	260	IDR
Ірак	Іракський динар — 1000 філсів	023	IQD
Іран	Ріал — 100 динарів	244	IRR
Ірландія	Ірландський фунт — 100 пенсів	219	IEP
Ісландія	Ісландська крона — 100 ейре	061	ISK
Іспанія	євро	051	ESP
Італія	євро	008	ITL
Йорданія	Йорданський динар — 1000 філсів	200	JOD
Кабо-Верде	Ескудо Кабо-Верде — 100 сентаво	—	CVE
Кайманові о-ви	Долар Кайманових о-вів — 100 центів	482	KYD
Казахстан	Тенге — 100 тиїнів	935	KZT
Камбоджа	Рієль — 10 каків — 100 сенів	223	KHR
Камерун	Франк КФА — 100 сантимів	362	XAF
Канада	Канадський долар — 100 центів	022	CAD
Катар	Ріял Катару — 100 дирхемів	484	QAR

Продовження додатку Б

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Кенія	Кенійський шилінг — 100 центів	363	KES
Киргизстан	Сом — 100 тійнів	939	KGS
Китай	Юань женьмінбї — 10 цзяо — 100 финів	156	CNY
Китай (Тайвань)	Долар Тайваню — 100 центів	287	TWD
Кіпр	Кіпрський фунт — 100 центів	274	CYP
Кірибаті	Австралійський долар — 100 центів	035	AUD
Кокосові (Кілінг) о-ви	Австралійський долар — 100 центів	035	AUD
Колумбія	Колумбійське песо — 100 сентаво	383	COP
Коморські о-ви	Коморський франк	485	KMF
Конго	Франк КФА — 100 сантимів	—	XAF
Корейська Народно- Демократична Республіка	Вона — 100 чонів		KPW
Південна Корея	Вона — 100 чонів	480	KRW
Коста-Рика	Колон — 100 сентимо	423	CRC
Кот д'Івуар	Франк КФА — 100 сантимів	—	XOF
Куба	Кубинське песо — 100 сентаво	573	CUP
Кувейт	Кувейтський динар — 1000 філсів	052	KWD
Кука, о-ви	Новозеландський долар — 100 центів	355	NZD
Лаос	Кіп — 100 атів	—	LAK
Латвія	Лат — 100 сантимів, євро	428	LVL
Лесото	Лоті (множина: малоті) — 100 лісенте	488	LSL
Литва	Літ — 100 центів, євро	053	LTL
Ліберія	Ліберійський долар — 100 центів	404	LRD
Ліван	Ліванський унт — 100 піастрів	054	LBP
Лівія	Лівійський динар — 100 дирхамів	308	LYD
Ліхтенштейн	Швейцарський франк — 100 сантимів	006	CHF
Люксембург	Люксембурзький франк — 100 сантимів	019	LUF

Продовження додатку Б

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Мавританія	Угія — 5 хумсів	440	MRO
Маврикій	Маврикійська рупія — 100 центів	382	MUR
Мадагаскар	Малагасійський франк — 100 сантимів	—	MGF
Макао	Патака — 100 авосів	491	MOP
Македонія	Динар — 100 дені	—	MKD
Малаві	Квача — 100 тамбала	487	MWK
Малайзія	Малазійський рингіт — 100 сенів	358	MYR
Малі	Франк КФА — 100 сантимів	304	XOF
Мальдіви	Руфі — 100 ларі	419	MVR
Мальта	Мальтійська ліра — 100 центів — 1000 мілів, євро	361	MTL
Марокко	Дирхам — 100 сантимів	357	MAD
Мартиніка, острів	Французький франк — 100 сантимів	009	FRF
Мексика	Мексиканське нове песо — 100 сентаво	343	MXN
Мелілья	Песета — 100 сантимо	—	—
Мікронезія	Долар США — 100 центів	001	USD
Мозамбік	Метикал — 100 сентаво	—	MZM
Молдова	Молдовський лей — 100 бані	943	MDL
Монако	Французький франк — 100 сантимів	009	FRF
Монголія	Тугрик — 100 мунгу	525	MNT
Монсеррат, о- ви	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
М'янма	К'ят (джа) — 100 п'я	—	MMK
Намібія	Намібійський долар — 100 центів	—	NAD
Науру	Австралійський долар — 100 центів	035	AUD
Непал	Непальська рупія — 100 пайсів	248	NPR
Нігер	Франк КФА — 100 сантимів	—	XOF
Нігерія	Найра — 100 кобо	406	NGN
Нідерланди	Голландський гульден (флорин) — 100центів	005	NLG
Нікарагуа	Кордоба — 100 сентаво	434	N10
Німеччина	євро	048	DEM

Продовження додатку Б

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Ніуе, острів	Новозеландський долар — 100 центів	355	NZD
Нова Зеландія	Новозеландський долар — 100 центів	355	NZD
Нова Каледонія	Франк КФП — 100 сантимів	—	XPF
Норвегія	Норвезька крона — 100 єре	017	NOK
Норфолк, острів	Австралійський долар — 100 центів	035	AUD
Об'єднані Арабські Емірати	Дирхам — 100 філсів	481	AED
Оман	Оманський ріал — 1000 байзів	415	OMR
Пакистан	Пакистанська рупія — 100 пайсів	053	PKR
Панама	Бальбоа — 100 сентесимо	378	PAB
Папуа-Нова Гвінея	Кіна — 100 тойя	253	PGK
Парагвай	Гварані (гуарані) — 100 сентимо	435	PYG
Перу	Нове соль — 100 сентимо	—	PEN
ПАР	Ренд — 100 центів	269	ZAR
Піткерт, острів	Новозеландський долар — 100 центів	355	NZD
Польща	Злотий — 100 грошів, євро	541	PLN
Португалія	Ескудо — 100 сентаво, євро	281	PTE
Пуерто-Ріко	Долар США — 100 центів	001	USD
Реюньон	Французький франк — 100 сантимів	009	FRF
Різдва, острів	Австралійський долар — 100 центів	035	AUD
Росія	Рубль — 100 копійок	858	RUR
Руанда	Руандійський франк — 100 сантимів	321	PWF
Румунія	Лей — 100 бані, євро	519	ROL
Сальвадор	Колон — 100 сентаво	436	SVC
Сан-Маріно	Італійська ліра — 100 чентезимо	008	ITL
Сан-Томе і Принсіпі	Добра — 100 сентаво	411	STD
Саудівська Аравія	Саудівський ріал — 100 халалів	221	SAR

Продовження додатку Б

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Свазіленд	Лілангені (множина: емалангені) - 100 центів	486	SZL
Св. Єлени, острів	Фунт острова Св. Єлени — 100 пенсів	—	SHP
Сейшельські о- ви	Сейшельська рупія — 100 центів	413	SCR
Сенегал	Франк КФА — 100 сантимів	—	XOF
Сен-П'єр і Мікелон	Французький франк — 100 сантимів	009	FRF
Сент-Вінсент і Гренадини	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
Сент-Люсія	Східнокарибський долар — 100 центів	—	XCD
Сеута	Песета — 100 сентимо	—	—
Сірія	Сірійський фунт — 100 піастрів	347	SYP
Сінгапур	Сінгапурський долар — 100 центів	062	SGD
Соломонові о- ви	Долар Соломонових Островів — 100 центів	483	SBD
Сомалі	Сомалійський шилінг — 100 чентезимо	384	SOS
Сполучені Штати Америки	Долар США — 100 центів	001	USD
Судан	Суданський фунт (динар) — 100 піастрів	201	SDP (SDD)
Суринам	Суринамський гульден — 100 центів	437	SRG
Сьєрра-Леоне	Леоне — 100 центів	364	SLL
Таджикистан	Таджицький рубль	837	TJR
Таїланд	Бат — 100 сантангів	353	THB
Танзанія	Танзанійський шилінг — 100 центів	380	TZS
Теркс і Кайкос, о-ви	Долар США — 100 центів	001	USD
Того	Франк КФА — 100 сантимів	—	XOF
Токелау (Юніон), о-ви	Новозеландський долар — 100 центів	355	NZD
Тонга, о-ви	Паанга — 100 сеніті	490	TOP
Тринідад і Тобаго	Долар Тринідаду і Тобаго — 100 центів	438	TTD
Тувалу	Австралійський долар — 100 центів	035	AUD

Продовження додатку Б

<i>КРАЇНА</i>	<i>ГРОШОВА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ПОДІЛ</i>	<i>ЦИФРОВИЙ КОД</i>	<i>ЛІТЕРНИЙ КОД</i>
Туніс	Туніський долар — 100 мілімів	351	TND
Туреччина	Турецька ліра — 100 курушів	214	TRL
Туркменистан	Туркменський манат — 100 таньга	938	TMM
Уганда	Угандійський шилінг — 100 центів	450	UGX
Угорщина	євро	504	HUF
Узбекистан	Сум — 100 тиїнів	936	UZS
Україна	Гривня — 100 копійок	981	UAH
Уругвай	Уругвайське песо — 100 сентисимо	333	UYU
Уолліс і Футуна (Хорн), о-ви	Франк КФП — 100 сантимів	—	XPF
Фарерські о-ви	Датська крона — 100 єре	018	DKK
Фіджі	Долар Фіджі — 100 центів	420	FJD
Філіппіни	Філіппінське песо — 100 сентаво	416	PHP
Фінляндія	Фінська марка — 100 пенні	216	FIM
Фолклендські (Мальвінські ост-ви)	Фолклендський фунт — 100 пенсів	381	FKP
Франція	євро	009	FRF
Французька Полінезія	Франк КФП — 100 сантимів	—	XPF
Центрально- Африканська Республіка	Франк КФА — 100 сантимів	"	XAF
Чад	Франк КФА — 100 сантимів	—	XAF
Чехія	євро	20	CZK
Чилі	Чилійське песо — 100 сентесимо	296	CLP
Швейцарія	Швейцарський франк — 100 сантимів	006	CHF
Швеція	Шведська крона — 100 єре	007	SEK
Шрі-Ланка	Рупія Шрі-Ланки — 100 центів	307	LKR
Ямайка	Ямайський долар — 100 центів	431	JMD
Японія	Єна — 100 сенів	024	JPY
Міжнародні грошові одиниці	ЕКЮ СПЗ (SDR)	911 012	XEU SDR

**Класифікація нетарифних інструментів регулювання міжнародної
торгівлі, розроблена Секретаріатом ГАТТ**

Група 1. Заходи втручання держави у торгівлю

- А. Пільги виробникам та споживачам місцевої продукції.
- Б. Експортні субсидії.
- В. Компенсаційні мита.
- Г. Державні закупки.
- Д. Торгові операції державних підприємств.
- Е. Інші заходи з обмеження торгівлі.

Група 2. Особливості митних та адміністративних процедур

- А. Заходи митної оцінки.
- Б. Антидемпінгові мита.
- В. Структура тарифів.
- Г. Консульські та митні формальності та документи:
 - консульські формальності та збори;
 - митна документація;
 - правила проходження товарів.
- Д. Вимоги відносно зразків товарів.

Група 3. Стандарти

- А. Технічні стандарти.
- Б. Вимоги до упакування товарів та маркування.

Група 4. Специфічні торгові бар'єри

- А. Кількісні обмеження імпорту.
- Б. Двосторонні дискримінаційні обмеження імпорту.
- В. Обмеження експорту.
- Г. Встановлення мінімальних цін.
- Д. Ліцензування.
- Е. Заборони щодо кінофільмів.

Група 5. Імпортні збори

- А. Внесення депозитів.
- Б. Кредитні обмеження для імпортерів.
- В. Різні збори.
- Г. Прикордонні збори фіскального характеру.
- Д. Обмеження щодо іноземних вино-горілчаних виробів.
- Е. Дискримінаційні збори з автомобілів.
- Ж. Статистичні та адміністративні збори.
- З. Спеціальні збори на імпортні товари.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи, проведення практичних занять
і виконання контрольної роботи з курсу

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

(для студентів заочної форми навчання освітньо – кваліфікаційного рівня
навчання «бакалавр» галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво і слухачів
другої вищої освіти спеціальностей 7.03050401 – Економіка підприємства
(за видами економічної діяльності) і 7.03050901 – Облік і аудит)

Укладач **ПУШКАР** Тетяна Андріївна

В авторській редакції

Комп'ютерне верстання *К. А. Алексанян*

План 2010, 491 М

Підп. до друку 26.03.2012

Формат 60x84/16

Друк на різнографі

Ум. друк. арк. 3,8

Тираж 100 пр.

Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011